

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 941

30. TRAVNJA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

**Kamen temeljac za
*Hrvatsku kuću***

SADRŽAJ

9

Uvođenje bunjevačkog kao službenog jezika u Gradu Subotici

Govor za Hrvate, jezik za Bunjevce

12

Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore

Vidljivi smo u javnom prostoru

20

Obrazovanje – svjedočanstvo
Trebamo čuvati svoje korijene

23

Šokačka kuća u Vajskoj
Aktivnosti od otvorenja

32

»Godine novog preporoda«:
Ivan Kujundžić (I. dio)
Prva bibliografija vojvođanskih Hrvata

34

Blagoslov žita u Đurđinu
Započela proslava ovogodišnje Dužijance

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stanić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Što se iza brda valja?

Još jedan korak ka uvođenju bunjevačkog kao četvrtog jezika u službenu uporabu na teritoriju Grada Subotice je načinjen. Prošla je i takozvana javna rasprava čime je zadovoljena forma, a suštinski tamo smo gdje smo i bili 4. ožujka kada je i pokrenuta procedura izmjene Statuta Grada Subotice. Potvrđeno je to i na samoj javnoj raspravi kada je šef kabineta gradonačelnika subotičkog **Sava Stambolić** u ime predlagača jasno i glasno kazao – ovdje se neće raspravljati o tome što jeste, a što nije jezik i time je nedvosmisleno još jednom potvrdio ono što je ionako poznato još od 4. ožujka.

Nenadano je hrvatska manjina u Srbiji postala razlog novih varnica na relaciji predsjednik **Milanović** – premijer **Plenković** (uz koga je stao i ministar vanjskih poslova **Grlić Radman**). Razlog je veleposlanik **Hidajet Bišćević**, od koga Milanović u izravnom razgovoru želi čuti što to ne funkcionira na relaciji Veleposlanstvo – čelnici hrvatske zajednice. Taj susret i razjašnjenje trebaju se dogoditi danas (petak), a u dva dana prije toga dio nesuglasica trebali su riješiti u razgovoru iza zatvorenih vrata s ministrom vanjskih poslova Gordanom Grlićem Radmanom i onih koji institucionalno vode hrvatsku manjinu u Srbiji. Uz prisustvo veleposlanika Hidajeta Bišćevića.

Rasplamsava li se preko leđa veleposlanika novi sukob Milanovića i Plenkovića ili Milanović zaista želi vidjeti gdje škripi na relaciji Veleposlanstvo RH u Beogradu – Subotica? Jer, samo tjedan dana ranije izjavio je kako veleposlanik ne može puno promijeniti stvari glede favoriziranja bunjevačke nacionalne manjine i korake koji se čine da se bunjevački govor, jedan od govora hrvatskog jezika, uzdigne u rang jezika u službenoj uporabi u Subotici.

Milanovićev javni poziv veleposlaniku Bišćeviću bio je povod da mediji u Hrvatskoj objave da je još 30. ožujka predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** poslao pismo ministru vanjskih poslova Gordanu Grliću Radmanu u kojemu je, kako piše *Večernji list*, optužio Bišćevića da djeluje protiv interesa hrvatske zajednice u Srbiji, te kritizirao veleposlanikovu slabu reakciju na uvođenje bunjevačkog govora kao službenog jezika u Subotici, čime Beograd želi oslabiti hrvatsku zajednicu.

Držim da se problemi koji postoje trebaju rješavati dosljedno, u ovom slučaju u interesu Hrvata u Srbiji, a ne onda kada ponestane tema za suprotstavljanje stavova na relaciji Pantovčak – Banski dvori.

Z. V.

Incident u Beogradu

Hrvatska zastava skinuta s Veleposlanstva

Ministar vanjskih i europskih poslova **Gordan Grlić Radman** osudio je skidanje hrvatske zastave s veleposlaničke rezidencije u Beogradu i poručio da takvi incidenti podgrijavaju atmosferu mržnje, neprijateljstva i netolerancije. »Sigurno da takvi incidenti ne pridonose razumijevanju odnosa, podgrijavaju atmosferu mržnje, neprijateljstva, netolerancije. Nadamo se i želimo da odnosi između Hrvatske i Srbije budu dobri jer je to logično, da imamo stabilne odnose«, rekao je Grlić Radman.

Hrvatski veleposlanik u Srbiji **Hidajet Biščević** izjavio je u prošli četvrtak za N1 da nije slučajno što je s njegove

rezidencije u Beogradu skinuta hrvatska zastava i da taj incident odražava »dio atmosfere« u srbijanskom društvu koja se nastavlja hraniti govorom mržnje.

»Nepoznati počinitelji su najvjerojatnije u srijedu rano ujutro skinuli zastavu sa zgrade koja ima video nadzor, ali nema čuvar«, rekao je Biščević.

Srbijansko ministarstvo vanjskih poslova priopćilo je da se radi o »nepromišljenom i izoliranom aktu«, nadajući se da on »neće baciti sjenu na napore da se odnosi Srbije i Hrvatske postave na nove osnove kako bi se u budućnosti neometano razvijali u duhu uzajamnog povjerenja i suradnje«.

Pomoć Vojvodine stradalima u potresu u Hrvatskoj

Predsjednik Pokrajinske vlade **Igor Mirović** u utorak je tijekom posjeta potresom pogođenim obiteljima u Hrvatskoj poručio kako se u obnovi treba pokazati zajedništvo, te da Vojvodina želi pomoći i stanovnicima koji nisu srpske nacionalnosti obnovom jednog objekta javne namjene.

»Došli smo kao susjedi, jer je ovo nesreća u kojoj moramo pokazati solidarnost, u kojoj moramo pokazati prisustvo zajedničke energije kako bismo pomogli unesrećenicima«, rekao je Mirović u Begovićima, selu smještenom jugoistočno od Petrinje, gdje je posjetio obitelj **Vujaklija**.

»Želimo da se to vidi ovdje kad je riječ o srpskim obiteljima, ali i tamo gdje postoje objekti javne namjene koje će koristiti i građani koji nisu srpske nacionalnosti, da odmah to raščistimo«, rekao je Mirović.

Vojvodina je pomogla sa 150 tisuća eura vrijednim građevinskim materijalom i nabavom stambenih jedinica. Srbija je ranije pomogla s milijun eura, a sredstva je poslao i Grad Beograd, rekao je šef Pokrajinske vlade. Ovaj tjedan od Vojvodine je pomoć primilo sedam obitelji na području Petrinje i Gline.

»Želimo i dalje sudjelovati u obnovi«, rekao je Mirović, koji je pogođeno selo obišao s predsjednikom Srpskog narodnog vijeća **Miloradom Pupovcem** s kojim se kasnije u Petrinji sastao i s ministrom vanjskih i europskih poslova **Gordanom Grlićem Radmanom**.

Pupovac je u vojarni u Petrinji, nakon susreta s Grlićem Radmanom, rekao kako je Mirovićev posjet ohrabrujuć, jer »solidarnost ne prestaje nego se nastavlja«.

»Ovaj današnji posjet djeluje ljekovito i ohrabrujuće.

Uzdam se u to da neće stati samo na humanitarnoj dimenziji nego da će to biti i podloga jačanja međusobnih političkih, ekonomskih i kulturnih odnosa dviju zemalja«, rekao je čelnik SNV-a.

Mirović je nakon susreta s hrvatskim ministrom izrazio nadu da se može mnogo toga učiniti da bi ukupni odnosi između Hrvatske i Srbije »išli više prema budućnosti, a manje prema prošlosti«.

Spomenuo je »značajnu promjenu« u Vojvodini u kojoj su predstavnici hrvatske manjine ušli u Pokrajinsku vladu.

Grlić Radman pozdravio je tu promjenu, ali i naglasio da hrvatska zajednica čeka ispunjavanje bilateralnog sporazuma o manjinama između Zagreba i Beograda koji je potpisan prije šesnaest godina, te da Zagreb očekuje sudjelovanje hrvatske manjine u vlasti i na razini cijele Srbije.

Komentirajući nedavne incidente u Srbiji usmjerene protiv hrvatske manjine, poput poruka prijetnji i skidanja zastave s hrvatskog veleposlanstva, Mirović je kazao kako »naravno, ima problema«, ali da je tako u svim zajednicama.

»Ali hoću pokazati otvorenost, da stvari mijenjamo na bolje, da razgovaramo. Ne bih rekao da živimo u incidentnom ambijentu, naprotiv, mislim da živimo u ambijentu suradnje i razumijevanja«, istaknuo je, nabrojivši niz odluka o poboljšanju statusa hrvatske manjine, poput povećanja sredstava za hrvatske časopise, osnivanja lektorata za hrvatski jezik na novosadskom sveučilištu ili obnove crkve sv. Jurja u Petrovaradinu, prenosi *Hina*.

Grlić Radman: Hrvatska diplomacija to ne zaslužuje

Šef hrvatske diplomacije **Gordan Grlić Radman** u utorak je rekao da hrvatski veleposlanik u Srbiji **Hidajet Bišćević** ima potporu vlade, nakon što ga je kritizirao predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**.

Večernji list je utorak objavio kako je Žigmanov 30. ožujka poslao pismo ministru vanjskih poslova Grliću Radmanu, u kojemu je optužio Bišćevića da djeluje protiv interesa hrvatske zajednice u Srbiji. Žigmanov je kritizirao Bišćevićevu »slabu« reakciju na uvođenje bunjevačkog govora kao službenog jezika u Subotici, te je napisao Grliću Radmanu da se Bišćević miješa u »unutarnje prilike u zajednici s ciljem da ostvareni stupanj kohezije i jedinstva, koje Hrvati danas imaju kao nikada ranije u skorijoj povijesti, razori«.

Također je, gostujući u HTV-ovoj emisiji »Nedjeljom u dva« 18. travnja, Žigmanov rekao da za skoro godinu i pol dana koliko je prisutan u Srbiji, Bišćević »nije posjetio ključne institucije hrvatske zajednice. To govori o određenoj vrsti naše težine u njegovoj percepciji kada je u pitanju odnos i Hrvatske i Srbije i odnos prema hrvatskoj zajednici«.

Hrvatski ministar je u utorak, na konferenciji za medije nakon susreta s predsjednikom voždanske pokrajinske vlade **Igorom Mirovićem**, rekao da Bišćević ima povjerenje hrvatske vlade koja stoji iza njega »kao jednog od najiskusnijih i najcjenjenijih hrvatskih diplomata«.

Grlić Radman je naglasio da su za ocjenu rada hrvatskih diplomata zadužene isključivo hrvatske institucije, pa dodao da je položaj hrvatske zajednice u Srbiji jedan od Bišćevićevih prioriteta.

»Medijske spekulacije i ovakvi nastupi u medijima spram hrvatske diplomacije nisu najbolji način komunikacije, ne samo zato što hrvatska diplomacija to ne zaslužuje, nego i jer se na taj način posredno želi utjecati na političke odnose u samoj Hrvatskoj«, rekao je Grlić Radman.

Šef hrvatske diplomacije je ocijenio i da je i »odabir trenutka objavljivanja« napada na Bišćevića nepriličan zbog nedavnog incidenta skidanja hrvatske zastave s rezidencije veleposlanika. Podsjetio je i da je **Jasna Vojnić** predstavica Hrvata u Srbiji, a **Tomislav Žigmanov** samo istaknuti član hrvatske zajednice.

Predsjednik Hrvatske **Zoran Milanović** u utorak je najavio da će Bišćevića pozvati na konzultacije. »Ja ne znam čiju on politiku tamo vodi, ne znam je li ovo što se piše istina i da bih to saznao morat ću ga pozvati na konzultacije, jer iz bilježaka ne mogu ništa saznati. Tu netko ne govori istinu«, rekao je predsjednik Milanović. Premijer Plenković poručio je da je zadaća svih veleposlanika brinuti o hrvatskim manjinama.

»Da održavaju dijalog s predstavnicima manjina, da li je to gospodin Žigmanov ili gospođa Vojnić ili netko drugi. Ako imaju neko otvoreno pitanje po pitanju operativne suradnje, to se može bez problema riješiti. Mi podupiremo Hrvate u Srbiji i nastaviti ćemo ih podupirati kao vladu«, rekao je predsjednik Vlade RH.

Ministar Grlić Radman je tijekom boravka u Subotici rekao kako Veleposlanstvo RH štiti interese svoje države, a također i hrvatske zajednice i da je Hrvatska osnovala generalni konzulat u Subotici upravo zbog Hrvata u Vojvodini. »Radili smo na ohrabivanju jedni drugih i još boljih suradnji i nema tu nesporazuma, ni nesuglasica, mi smo ljudi dobre volje i gledamo u pravcu budućnosti i realiziranju ovakvih projekata kao što je *Hrvatska kuća*«. Žigmanov je pak rekao kako nije bilo ni mjesto ni vrijeme za razgovor o nesuglasicama. »Mi smo predložili visokim predstavnicima Hrvatske naše razumijevanje aktualnog društvenog položaja, govorili smo o najvećim izazovima i izrazili zahvalnost Hrvatskoj za podršku. Bit će vremena da razgovaramo i o onome što smatramo manje važnim, a to su nesporazumi, koji, na žalost postoje«.

J. D.

Položen kamen temeljac za *Hrvatsku kuću*

»Ovo je tvoja zemlja. Tu sagradi dom!«

»Kuća će predstavljati prostor u kojem će svi biti dobrodošli, gdje ćemo se osjećati svoji na svome, otvoreni za druge, a vjerni sebi«, kazala je Jasna Vojnić * **»Hrvatsku kuću–Hrvatski dom vidim kao simbol stoljetnog postojanja i opstanka Hrvata u Srbiji, ali i kao simbol želje Hrvata da čuvajući i razvijajući svoj identitet i kulturu nastavljaju pridonositi kulturnom, gospodarskom i svekolikom napretku zemlje u kojoj žive i čiji su lojalni građani«, kazao je Grlić Radman**

»Na ovome mjestu, 28. travnja 2021. godine, Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji, krovna institucija cijeloga hrvatskog naroda na ovim prostorima, postavilo je kamen temeljac za buduću *Hrvatsku kuću*. Uz potporu naše matične domovine Republike Hrvatske i Vlade Republike Hrvatske, Hrvatsko nacionalno vijeće u Republici Srbiji ovim je simboličnim činom postavilo i temelje budućnosti našega naroda na ovim prostorima. Mi smo, poput naših predaka, ovu zemlju natopili molitvama, suzama, znojem i kostima te nas svaka brazda ove zemlje podsjeća na takve uloge. Naš je zavjet bio osigurati budućnost novim naraštajima i pokoljenjima Hrvata koji nakon nas dolaze. Na ovom su mjestu simbolično postavljena tri kamena donesena iz područja iz kojih su Hrvati kroz povijest dolazili na ove prostore – kamen iz Hercegovine, iz Bosne te iz Hrvatske. Naš je narod dolazio s različitih prostora u različitim vremenima, ali nikada nije zaboravio gdje pripada. Vi koji jednoga dana budete čitali ovaj zapis, bez obzira na vrijeme koje je prošlo, sjetite se svojih predaka koji su za svoj

narod dali sve što su imali i budite hrabri, kao što smo i mi bili. U ovim je temeljima simbolično ugrađeno ime hrvatsko i neka ono bude vječno!«, dio je teksta stavljenog u vremensku kapsula koja je, uz tri kamena iz različitih dijelova Hrvatske, postavljena u temelj *Hrvatske kuće*. Time je ozvaničen početak radova na njenoj izgradnji koju financira država Hrvatska.

Prostor koji krijepi zajedništvom

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Republici Srbiji **Jasna Vojnić** u svom je obraćanju podsjetila kako je projekt izgradnje *Hrvatske kuće* naslijeđen iz prošlih saziva HNV-a jer je plac na kojem će se ona nalaziti kupljen zahvaljujući sredstvima Vlade Republike Hrvatske 2018. godine.

»Danas ćemo simbolično postaviti temelje i u njih ugraditi tri kamena donesena s prostora odakle su i Hrvati došli na ovo područje – kamenovi su zaista originalni ako se pitate. Međutim, osim velike simbolike, žbuka i temelji naše zajednice već su odavno postavljeni. Zajedništvo koje danas imamo i golim okom postaje vidljivo po plodovima koje ono rađa. Kuća će predstavljati prostor u kojem će svi biti dobrodošli, gdje ćemo se osjećati svoji na svome, otvoreni za druge, a vjerni sebi«, kazala je između ostalog predsjednica HNV-a.

Ona se zahvalila na potpori Vladi Republike Hrvatske i premijeru **Andreju Plenkoviću**, ministru vanjskih i europskih poslova **Gordanu Grliću Radmanu**, Središnjem državnom uredu za Hrvate izvan Republike Hrvatske i tajniku **Zvonku Milasu**, Crkvi i Vladi AP Vojvodine.

»I na koncu, kao što pjesma koju smo na početku čuli kaže: Ovo je tvoja zemlja. Tu sagradi dom! Mi danas kažemo: Neka tako i bude. Gradimo kuću! Postavljamo nove temelje! A onda neka ovi temelji iz kojih će se uzdići

naš dom, kroz godine koje su pred nama, dalje sami govorimo umjesto nas!«, kazala je Jasna Vojnić.

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov** istaknuo je ovom prigodom da je ovo svečani dan kada ćemo nanovo probuditi naše stare nade koje se okupljaju oko nekoliko riječi – dostojanstvo, jednakost i ravnopravnost Hrvata u Srbiji.

»Ovdje su, ističemo, Hrvati svoji na svome ne od jučer i želimo ovdje i ostati. Hoćemo kao građani hrvatske nacionalnosti da živimo na dostojanstven način, da ne budemo objekti nikakvih diskriminacija i da budućnost osvajamo kao ravnopravni građani države čije poreze iznadprosječno plaćamo. Opetovano ćemo isticati da želimo biti uključeni u procese donošenja odluka koje su od značaja za pripadnike hrvatske zajednice. Želimo biti pozitivno predstavljani u javnosti i integrirani u srbijansko društvo, stvarnu jednakost s drugim nacionalnim zajednicama u manjinskim pravima. Želimo biti most koji će povezivati u dobru Srbiju i Hrvatsku, hoćemo biti zajednica koja će obogaćivati suradnju dviju suverenih država i susjednih država. Riječu, hoćemo biti zajednica koja će nastaviti aktivno se zauzimati za vlastito dobro s ciljem da našu i budućnost naše djece učinimo svijetlom. Tko će ako mi nećemo? A sada će nam u ostvarivanju ovih ciljeva biti lakše. Imat ćemo svoju kuću, hrvatski dom, naš reprezentativni prostor koji će kriječiti naše zajedništvo, košnicu koja će nas sve okupljati, maticu koja će nas snažiti«, rekao je Žigmanov.

Stoljetno postojanje i opstanak

Ponos da je dio ovoga dana izrazio je državni tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonko Milas, koji je rekao da ova *Hrvatska kuća* i ovaj današnji dan pokazuju kako znamo i kako možemo kada imamo

postavljen jasan cilj, kada djelujemo usmjereno, kada djelujemo zajedno.

»Siguran sam da će se izgradnjom *Hrvatske kuće*, koja će doista biti središnja točka života svih Hrvata u Srbiji, ostvariti sve ono što će dati trima ključnim institucijama, i Zavodu za kulturu vojvođanskih Hrvata, NIU *Hrvatska riječ* i Hrvatskom nacionalnom vijeću, uvjete za bolji, efikasniji, učinkovitiji rad, za bolju prepoznatljivost, za jači ugled i položaj u društvu. Središnjem državnom uredu i Vladi Republike Hrvatske, svim institucijama, svima je silno važno da hrvatski narod u Srbiji u najvećoj mogućoj mjeri ostvari sve svoje velike potencijale i to u svim područjima društva. A one nepravde na koje nailazimo/nailazite na putu, njih će uvijek biti, ali nadam se da nas one neće pokolebati, već će nas motivirati na jači, predaniji, intenzivniji rad«, naglasio je Milas.

Ministar vanjskih i europskih poslova RH Gordan Grlić Radman, ističući kako Vlada RH snažno podupire projekt izgradnje *Hrvatske kuće* u Subotici, izrazio je vjeru da će ona omogućiti još snažnije djelovanje ovih institucija u ostvarivanju kulturnih, jezičnih i svih drugih prava Hrvata

Priča o tri kamena

Tri kamena simboliziraju tri velike skupine ovdašnjih Hrvata: Srijemce, Bunjevce i Šokce. Kamen koji je posebno za ovu prigodu stigao iz Središnje Bosne predstavlja srijemske Hrvate. Često znamo reći kako su Hrvati na ovim prostorima prisutni od stoljeća sedmoga. O tome najviše svjedoče naši Hrvati u Srijemu, najstarija autohtona hrvatska zajednica koja se doseljavala iz raznih krajeva Bosne, posebice iz Središnje ili Bosne Srebrene s rijeka Lašve i Bosne, iz Busovače, Viteza, Travnika, Nove Bile.

Drugi kamen stigao je s rijeke Bune u Hercegovini, a predstavlja veće skupine Bunjevaca koje su doseljavale u Bačku tijekom 17. stoljeća s teritorija zapadne Hercegovine, s rijeke Bune, iz Like i Dalmacije. S povijesnim područjima njihova porijekla vežu ih mnoge spone, a posebno se i danas ističe ikavica bunjevačkog govora.

Treći kamen, donesen iz Republike Hrvatske, predstavlja treću veliku skupinu šokačkih Hrvata iz Podunavlja, koje samo Dunav dijeli od Slavonije i Baranje, a doseljavali su na ove prostore koncem 17. stoljeća.

u Srbiji, te razvijanje aktivnosti koje su važne za očuvanje identiteta, tradicije i baštine, ali i razvijanje suvremenog kulturnog stvaralaštva Hrvata u Srbiji.

»Ovaj projekt zasigurno će pridonijeti i svim naporima učinkovitog sudjelovanja Hrvata u političkom, društvenom, gospodarskom i kulturnom životu Srbije. *Hrvatsku kuću–Hrvatski dom* vidim kao simbol stoljetnog postojanja i opstanka Hrvata u Srbiji, ali i kao simbol želje Hrvata da čuvajući i razvijajući svoj identitet i kulturu nastavljaju pridonositi kulturnom, gospodarskom i svekolikom napretku zemlje u kojoj žive i čiji su lojalni građani«, ka-

zao je Grlić Radman i dodao da će Republika Hrvatska nastaviti podupirati Hrvate u Srbiji i ukazivati na važnost promicanja prava manjina, pa tako i prava Hrvata u Srbiji, na važnost načela uključivosti i na važnost stvaranja ozračja u kome će manjine moći razvijati vlastiti identitet, ali i ravnopravno sudjelovati u životu zemlje. »Kao što srpska manjina uživa sva prava, tako želimo da i hrvatska manjina u Srbiji temeljem reciprociteta uživa prava, kako na pokrajinskoj, tako i na republičkoj razini i u tom smislu zalažemo se za poštivanje sporazuma koji su dvije zemlje potpisale 2004. godine, a koji je Hrvatska ispoštovala i očekujemo da to učini i Srbija«, kazao je Grlić Radman koji je još jednom naglasio da pitanje prava Hrvata u Srbiji za državu Hrvatsku ostaje pitanje od iznimne važnosti.

Ovom se prigodom nazočnima obratio i beogradski nadbiskup mons. Stanislav Hočevar:

»Veoma se radujem ovom blagoslovljenom danu suradnje, ovom danu ispunjenom nadom gledanja u budućnost, kao beogradski nadbiskup i metropolit, naglašavajući uvijek i svuda važnost susretanja, a prije svega važnost naših identiteta. I zato posebnom radošću blagoslivljam ovaj dan, radosno pozdravljajući visoke goste iz Hrvatske i sve Hrvate u Srbiji, zahvaljujući posebno na njihovom doprinosu u djelovanju, svjedočenju i Katoličke crkve kao i svih ostalih koji se trude da bi među nama vladalo radosno raspoloženje«.

Nakon obraćanja uvažених gostiju, uslijedilo je polaganje tri kamena i vremenske kapsule u temelj buduće *Hrvatske kuće*. Kamenove su položili ministar Gordan Grlić Radman, državni tajnik Zvonko Milas i predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov, a vremensku kapsulu predsjednica HNV-a Jasna Vojnić s malim **Ivanom Vukovim**, kao simbolom budućnosti Hrvata u Srbiji.

Nakon polaganja tri kamena uslijedio je obred blagoslova, a temelj buduće *Hrvatske kuće* blagoslovio je subotički biskup mons. **Slavko Večerin**.

Svečanom polaganju kamena temeljca, među ostalim, prisustvovali su i predsjednica saborskog Odbora za Hrvate Ivan RH **Zdravka Bušić**, izaslanica predsjednika Vlade AP Vojvodine, pokrajinska tajnica za kulturu, javno informiranje i odose s vjerskim zajednicama **Dragana Milošević**, te generalni konzul Generalnog konzulata RH u Subotici **Velimir Pleša**.

U okviru svečanog programa nastupio je tamburaški orkestar pod ravnanjem prof. **Mire Temunović**, **Ivan Huska**, gimnazijalac koji nastavu pohađa na hrvatskom jeziku i koji je pročitao pjesmu hrvatskog pjesnika **Drage Britvića** *Tvoja zemlja*, te **Marija Kovač** koja je izvela pjesmu *Ne dam da mi moje gaze*.

Podsjetimo, Ugovor o financijskoj potpori za provedbu projekta »Izgradnja Hrvatske kuće u Subotici« i »Kadrovsko snaženje hrvatske zajednice u Republici Srbiji«, potpisali su 15. listopada 2020. godine tajnik Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske Zvonko Milas i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji Jasna Vojnić. Ukupna vrijednost donacije bila je 1,5 milijuna kuna (200.000 eura), od čega je za izgradnju *Hrvatske kuće* izdvojeno 1,3 milijuna.

Z. V. / I. P. S.

Uvođenje bunjevačkog kao službenog jezika u Gradu Subotici

Govor za Hrvate, jezik za Bunjevce

*Standardni jezik mora imati svoje leksičke, gramatičke, pravopisne norme, a novoštokavska ikavica je najrašireniji dijalekt unutar hrvatskog korpusa i dio je hrvatskog jezika, rekao je Žigmanov * Pitanje bunjevačkog jezika je riješeno u državi Srbiji kada je 2011. godine bilo omogućeno na popisu stanovništva da se kao materinji jezik navede i bunjevački, rekao je Stambolić*

Otvoreni sastanak u sklopu javne rasprave o uvođenju bunjevačkog govora kao četvrtog službenog jezika u Gradu Subotici održan je 23. travnja u Velikoj vijećnici Gradske kuće. Tijekom četverosatnog sastanka argumente »za« i »protiv« izmjene Statuta Grada iznijeli su predstavnici institucija i udruga hrvatske i bunjevačke nacionalne manjine te predstavnik predlagača – gradonačelnika Subotice **Stevana Bakića**.

Predsjednik Skupštine Grada Subotice **Bálint Pásztor**, koji je vodio otvoreni sastanak, pozdravio je konzula prvog reda Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Hrvoja Vukovića**, konzula savjetnika **Ivana Rukavinu**, predsjednicu Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasnu Vojnić** i predsjednicu Bunjevačkog nacionalnog savjeta dr. **Suzanu Kujundžić-Ostojić**, vijećnike gradske skupštine, te druge sudionike ovoga sastanka, predstavnike institucija, udruga i medija, kao i šefa kabineta gradonačelnika **Stevana Bakića** **Savu Stambolića**, koji je govorio u ime predlagača.

Procedura pristupanja promjeni Statuta počela je 4. ožujka kada je obrazovana komisija za izradu izmjena Statuta kojim uvodi i bunjevački jezik u službenu uporabu. Komisija je izradila nacrt izmjena Statuta koji je na sjednici 1. travnja upućen na javnu raspravu od 9. travnja do 23. travnja. Na javnu raspravu je upućeno ukupno 88 pismenih prijedloga, a usmeno je obrazlagalo tridesetak prisutnih. Nakon sastanka će tajnik Skupštine grada sačiniti izvještaj o javnoj raspravi koji se upućuje Gradskom vijeću i nakon toga Skupštini na odlučivanje koja će ga, prema svemu sudeći, i usvojiti.

Vijećnici gradske skupštine

Predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini i vijećnik u Skupštini Subotice **Tomislav Žigmanov**

pozdravio je prisutne, kako je rekao »kao osoba koja u političkom smislu artikulira interese pripadnika hrvatske zajednice u Republici Srbiji kao i većine Bunjevaca koji sebe smatraju Hrvatima«. Rekao je kako je svima jasno da se »o bunjevačkom jeziku ne može govoriti, sve ostalo je ikebana«.

»Sve ostalo čine bitne odrednice konteksta ovoga pitanja. To je identitetsko pitanje koje je iz različitih razloga, mahom ideoloških, jedino u Srbiji dovedeno u pitanje kada je u pitanju pripadnost Bunjevaca hrvatskom narodu. Ono ima svoju povijesnu dimenziju koje je aktualizirano 90-ih godina pokušajem razbijanja jedinstva hrvatske zajednice«, kazao je.

Žigmanov je rekao kako je od devedesetih godina kontinuirana nit svih aktivnosti – s jedne strane lojalnost bunjevačkih predstavnika službenim politikama u Srbiji i s druge strane podrška i afirmacija Bunjevaca od strane političke klase.

»Od devedesetih godina su bunjevački predstavnici bezrezervno podržali rat u Hrvatskoj. Sjetimo se prvaka Bunjevačko-šokačke stranke koji su pozdravili agresiju na Hrvatsku, ušli u sastav rezervne policije i djelovali s pozicija uključenosti u jedini rat s tragičnim posljedicama nakon II. svjetskog rata u Europi, pa sve do danas kada smo svjedoci različitih afirmativnih politika od financija do afirmativnih politika priznanja, i cijelog spektra podrške znanstvenih i kulturnih institucija.«

Žigmanov je rekao kako standardni jezik mora imati svoje leksičke, gramatičke, pravopisne norme i da je novoštokavska ikavica najrašireniji dijalekt unutar hrvatskog korpusa i dio je hrvatskog jezika.

Sava Stambolić je kao predstavnik predlagača kazao kako način na koji je Žigmanov započeo raspravu nije ohrabrujući, da su termini poput ikebane nekorektni, ali i da je rekao i jednu istinu: da je to identitetsko pitanje:

»I ovo jeste identitetsko pitanje bunjevačke nacionalne manjine koja je prepoznata u Srbiji i pitanje ostvarivanja njihovih prava. Ovo pitanje nije pitanje koje na bilo koji način može narušiti ni Sporazum o posebnoj zaštiti manjina potpisan između Srbije i Hrvatske ni pitanje koje može narušiti prava hrvatske nacionalne manjine«.

Vijećnik **Dragan Kopunović** iz Saveza bačkih Bunjevaca je kazao kako se ovime dokazuje da Bunjevci u Subotici žive više od 300 godina.

»U ovom gradu smo nekada bili velika većina i uvođenjem bunjevačkog jezika se dokazuje da je Srbija demokratska zemlja. Nakon uvođenja bunjevačkog jezika očekujemo da država konačno poništi sramni akt iz 1945. godine, gdje su Bunjevci i Šokci bili gumicom izbrisani od strane KPJ i **Tita**. Kada se ovakve stvari događaju to je postalo legitimno, kada se Baranja poklanja drugoj Republici i onda se to smatra legitimnim. E, pa, gospodo, nije. Bunjevci, iako su brisani gumicom, nisu prestali postojati. Mi ćemo se za svoje boriti i nećemo se natjecati, samo želimo konstatirati da je normalno da dobijemo jezik u službenoj upotrebi kao ravnopravni građani.«

Predsjednik vijećničke grupe »Aleksandar Vučić – za našu djecu« **Veljko Vojnić** kazao je kako svatko ima pravo izjašnjavati se kako želi prema svim međunarodnim i domaćim pravnim aktima i kako to nitko ne smije osporavati.

»Svatko tko kritizira izmjenu Statuta neka dobro pročita i Statut AP Vojvodine i Zakon o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina. Jer, sve što je rečeno od strane Žigmanova je u suprotnosti s ovim aktima«, kazao je Vojnić.

Predsjednice nacionalnih vijeća

Predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća Jasna Vojnić je rekla kako Hrvati žele samo jednaka prava kakva imaju i druge nacionalne zajednice.

»Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina u članku 22. kaže da se zabranjuje poduzimanje bilo kakvih mjera koje mijenjaju odnos stanovništva u područjima naseljenim nacionalnim manjinama i koje otežavaju uživanje prava pripadnika nacionalnih manjina. Pokušaj da se zanemari tri četvrtine Bunjevaca koji sebe smatraju Hrvatima i bunjevački govor uvede kao zasebni jezik predstavlja direktno kršenje ovoga Zakona. Krši se i bilateralni Sporazum potpisan još 2004. između Hrvatske i Srbije i Crne Gore koji najprije u članku 1. kaže da se hrvatskoj manjini garantira pravo na izražavanje, očuvanje, razvijanje njihovog nacionalnog, kulturnog, jezičnog i vjerskog identiteta, dok se istodobno člankom 2. država obvezuje da neće poduzimati bilo kakve korake koji ugrožavaju manjine ili koji bi eventualno mogli ugroziti

njen opstanak. Nasuprot obvezi, prema jednima se čini pozitivna, a prema drugima negativna diskriminacija», rekla je Vojnić, te dodala kako HNV očekuje da se prema svima ophode jednako.

Predsjednica Bunjevačkog nacionalnog savjeta Suzana Kujundžić-Ostojić je rekla da Bunjevci u Subotici žive više stoljeća i da su se poslije tri i pol vijeka konačno stekli uvjeti da njihov jezik postane i službeni. »Bunjevci su od većinskog naroda u Subotici postali nacionalna manjina kojih više nema ni 10 posto prema popisu iz 2001. Stoga se primjenjuje pozitivna diskriminacija, što je prema Zakonu dozvoljeno«, rekla je Kujundžić-Ostojić.

»Jedan od najjačih kulturoloških tragova koji su ostavili Bunjevci je štokavska ikavica i bunjevački jezik. Postoji ogromna historijska pisana i tiskana baština na bunjevačkom jeziku koja je čuvana u ovom gradu a i šire. Osnivanjem BNS 2003. godine Bunjevci prvi put dobijaju pravo da se brinu o svojoj baštini. Od 2007. se uvodi bunjevački govor u škole, a nakon standardizacije 2018. predmet mijenja naziv u bunjevački jezik s elementima nacionalne kulture«, rekla je Kujundžić-Ostojić te je govorila o aktivnostima BNS-a i bunjevačkih udruga i medija.

»Pitanje bunjevačkog jezika nije političko niti je jezično pitanje već je pitanje prava jedne nacionalne manjine da bude ono što ona hoće i štiti svoj jezik«, rekla je Kujundžić-Ostojić, te je dodala kako je važno da bude govornika koji će ga i dalje govoriti.

Obrazloženje predlagača

Predstavnik predlagača Sava Stambolić je rekao kako prema Zakonu o službenoj uporabi jezika i pisma stavak 1., članak 11., na teritoriju jedinice lokalne samouprave gdje tradicionalno žive pripadnici nacionalne manjine može biti u ravnopravnoj službenoj uporabi njihov jezik i pismo, a obavezno se uvodi ako broj pripadnika tradicionalne nacionalne manjine dostiže 15%.

Stambolić je rekao da je pitanje bunjevačkog jezika riješeno u Srbiji kada je 2011. godine bilo omogućeno na popisu stanovništva da se kao materinji jezik navede i bunjevački. U popisima se pitanje materinjeg jezika mijenjalo usporedo s klasifikacijama nacionalne pripadnosti (2002. su uvedeni bosanski, cincarski i kineski), a 2011. (bunjevački, armenski i crnogorski). Ovo je pitanje, dakle, za Republički zavod za statistiku i državu Srbiju riješeno 2011. godine i prema podacima se u Subotici 2011. godine 6.313 građana izjasnilo da govori bunjevački, a 5.758 da govori hrvatski jezik.

Također je rekao da je proces standardizacije bunjevačkog jezika završen 2018. godine kada je Srbija prihvatila i pravilnikom za osnovne škole odredila da se umjesto govora u školama predaje bunjevački jezik. Na temelju ovih činjenica i inicijative Bunjevačkog nacionalnog savjeta je gradonačelnik prihvatio njihovu inicijativu i podnio prijedlog da se bunjevački uvede kao službeni jezik u Subotici.

Ovime je zaokružen korpus prava Bunjevaca kakva imaju i druge nacionalne manjine, rekao je Stambolić.

Nepostojeći jezik

Slaven Dulić iz DSHV-a je rekao kako katedre za slavistiku postoje u skoro svim europskim zemljama i u svijetu i da je trebalo konzultirati neku od katedri kako bi se utvrdilo postoji li uopće taj jezik, ali da to nije učinjeno.

Lazar Cvijin je u ime Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo* i jedanaest hrvatskih udruga kulture rekao kako se one ne odriču svoje kulturne baštine i bunjevačkog govora. Rekao je kako su od Dalmatina nastali Bunjevci, jer je to odgovaralo vladajućim strukturama u različitim povijesnim razdobljima. »Proces našeg razdvajanja je otišao predaleko. Čini se da nam povratka u zajedništvo nema, a i šanse da ćemo kroz nekoliko desetljeća izbjeći zbog svega ovoga naš nestanak su vrlo male. Ako već tako mora biti, mi hrvatske udruge kulture uvažavamo pravo svakoga na nacionalno izjašnjavanje i korištenje imena ali isto pravo želimo sami upražnjavati da svoju kulturu i jezik zovemo onako kako smo naslijedili. Mi se i danas dičimo bunjevačkim imenom i pripadnošću hrvatskom narodu«, rekao je Cvijin te je istaknuo kako će i dalje čuvati i njegovati bunjevački govor, koji smatraju neotuđivim dijelom hrvatskog jezika i svog identiteta, a koji se koristi i prigodom brojnih manifestacija koje su ustanovile hrvatske udruge kulture kao što su *Dužijanca*, *Veliko prelo*, *Dani sićanja*, Seminar bunjevačkog stvaralaštva, *Festival bunjevački pisama*, *Dani hrvatske knjige i riječi – Dani Balinta Vujkova* i mnoge druge kao i u različitim nakladničkim pothvatima.

Petar Balažević je u ime HNV-a, govoreći o pravnom osnovu, rekao kako su apsolutno ispunjeni uvjeti po principu pozitivne diskriminacije ali da bunjevački govor ne može biti u službenoj uporabi jer ne postoji kao jezik.

»To je varijanta hrvatskog jezika, novoštokavske ikavice kojom se služe ne samo Bunjevci na sjeveru Bačke već i u zapadnoj i južnoj Hercegovini, diljem Dalmacije, Lici, Kordunu, Gorskom kotaru, Slavoniji, južnoj Mađarskoj. Što ćemo s tom ikavicom? Je li ova neka druga ikavica? Tko govori ovu ikavicu koja je standardizirana koncem 2018. godine? Osim autorice, ne znam govori li još itko taj standard. Je li standardan tavankutski, đurđinski ili bikovački izgovor? Je li pravilan kerski ili gatski bunjevački? Ja se bunjevačkog govora ne stidim, jer u kući tako divanimo ali me to ne priječi da poznajem hrvatski književni jezik i da ga smatram svojim materinjim jezikom. Ako svaki govor budemo proglašavali jezikom, ući ćemo u jednu takvu papazjaniju iz koje nas nitko iščupati neće. Princip pozitivne diskriminacije je dobar dok ne dovede do kaosa u društvu i dok ne zadire u tuđu slobodu. Ovdje se radi o uzurpaciji slobode na štetu hrvatskog života u Subotici«, rekao je Balažević, te je postavio pitanje tko će biti stručni prevoditelji na sudu u općini, i kako će se realizirati ova odluka.

»Bunjevac mi je ime, a Hrvat prezime i svatko ima pravo predstavljati se kako želi«, rekao je Balažević.

J. D.

Zvonimir Deković, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća Crne Gore

Vidljivi smo u javnom prostoru

*Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore (HNV) je definirano kao krovna organizacija hrvatskoga naroda u Crnoj Gori i financira se iz proračuna na državnoj razini sa 100.000 eura raspodijeljenih na dvanaest mjeseci * Nismo zadovoljni općenito time koliko se izdvaja za promoviranje hrvatskoga jezika, kulture i tradicije na prostoru Crne Gore * Veliki projekt za koji se iskreno nadamo da će biti dovršen do kraja 2021. godine su monumentalna izdanja najstarijih knjiga s tla Crne Gore koje su se koristile u liturgiji * Aktualizirana priča oko ovogodišnjeg popisa stanovništva, koji bi prema zakonu trebao biti održan ove godine, u političkom diskursu parlamentarnih stranaka u Crnoj Gori ne može pronaći još uvijek mjesto i zajednički jezik za definiranje datuma i stavki popisa*

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Prema Zakonu o manjinskim pravima i slobodama Crne Gore manjinski narod ili druga manjinska nacionalna zajednica i njihovi pripadnici, u cilju očuvanja svog ukupnog nacionalnog identiteta i unaprjeđenja svojih sloboda i prava, mogu osnovati vijeće koje se bira na period od četiri godine. Vijeće ima najmanje 17 članova koji se biraju tajnim glasanjem, na elektorskoj skupštini.

Vijeće manjinskog naroda ili druge manjinske nacionalne zajednice donosi proračun, statut, godišnji plan rada i poslovnik o svom radu kojim se uređuju pitanja od značaja za rad tog vijeća, a sredstva se osiguravaju iz proračuna Crne Gore.

Nakon donošenja Zakona o zaštiti nacionalnih manjina, u travnju 2006. godine, i usvajanja Pravila za sazivanje prve elektorske 21. prosinca 2007. godine je održana u Tivtu prva elektorska skupština, kojoj se odazvalo 70 elektora i koja je izabrala prvo Hrvatsko nacionalno vijeće. Aktualni saziv HNV-a Crne Gore, kojem je predsjednik Zvonimir Deković, izabran je 2017. godine.

► **Kako je organizirano Hrvatsko nacionalno vijeće u Crnoj Gori?**

Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore (HNV) je definirano kao krovna organizacija hrvatskoga naroda u Crnoj Gori. Broji sedamnaest članova i unutarnja organizacija

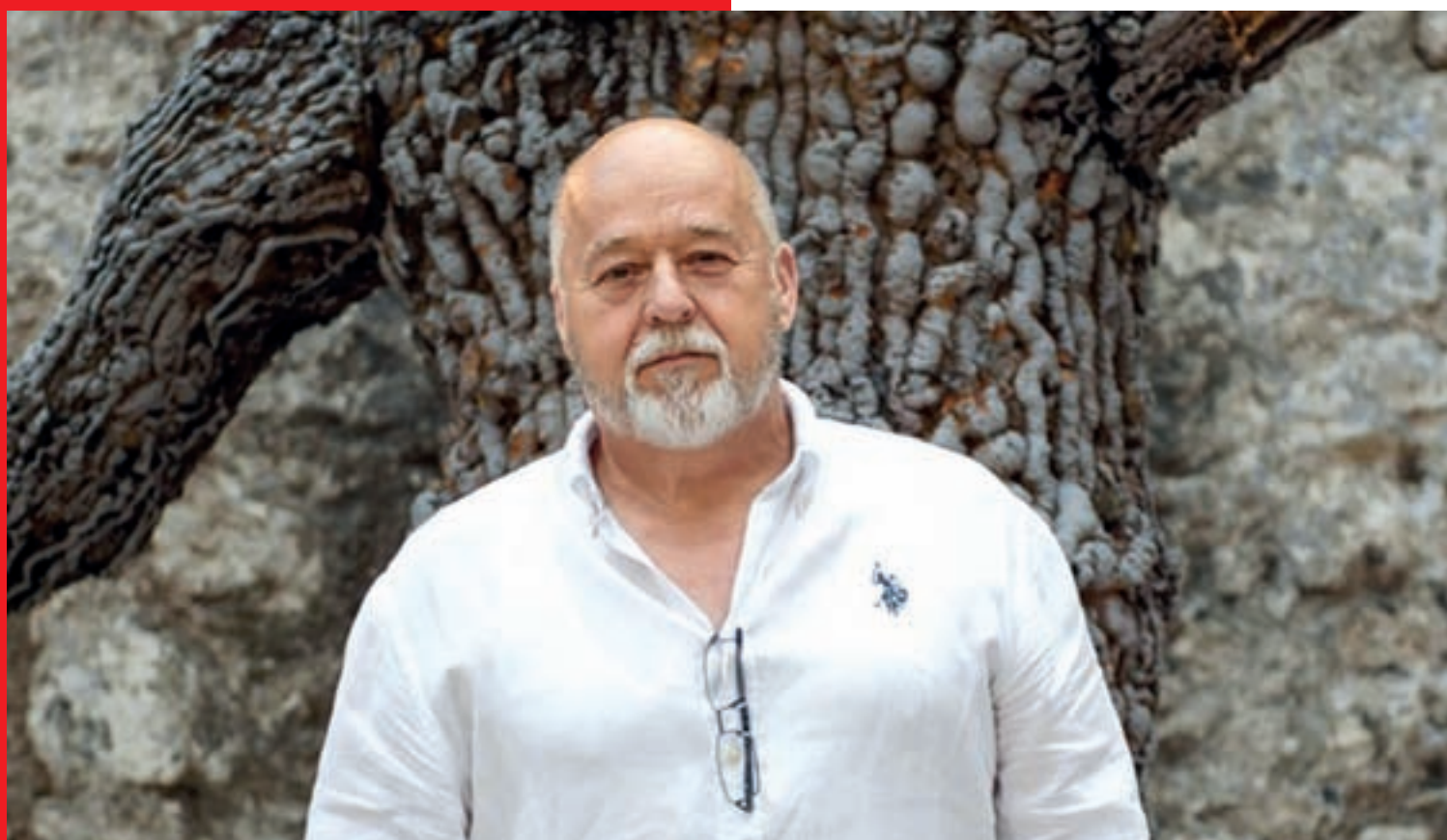
se sastoji od više odbora po afinitetima članova Vijeća. Zastupljenost je iz svih gradova Crne Gore gdje hrvatski narod čini značajan dio u ukupnom pučanstvu grada. HNV se sastoji iz više odbora, dok pod Vijećem dodatno aktivno radi klapa *Jadran* i Amaterska kazališna sekcija HNV-a koja je primljena u Hrvatski sabor kulture u punopravno članstvo s ostalim kazališnim skupinama iz Hrvatske.

► **Ima li zaposlenih osoba i kako se financira Hrvatsko nacionalno vijeće?**

Uz pet članova Izvršnog odbora u Hrvatskom nacionalnom vijeću Crne Gore tajnica Vijeća je stalno uposlena osoba koja je van Vijeća. HNV se financira iz proračuna na državnoj razini sa 100.000 eura raspodijeljenih na dvanaest mjeseci.

► **Jeste li zadovoljni količinom novca koji izdvaja Crna Gora za HNV i općenito kulturu, obrazovanje, informiranje?**

Smatramo da je taj novac dostatan za funkcioniranje Vijeća. Najveći dio ide na stipendije većem broju studenata koji uglavnom studiraju u Hrvatskoj, sponzorstva hrvatskim udrugama i pojedincima u potrebi, kao i terenskoj nastavi Hrvatske nastave u Crnoj Gori, koja se odvija jednom godišnje u Hrvatskoj. Za sve ozbiljnije projekte apliciraju pojedinci, udruge ili HNV na

javnim natječajima kako bismo projekte koji su važni za hrvatsku zajednicu mogli nesmetano realizirati. Međutim, općenito nismo zadovoljni time koliko se izdvaja za promoviranje hrvatskoga jezika, kulture i tradicije na prostoru Crne Gore iz razloga što nema sluha da bi se osnovao Institut za izučavanje jezika, kulture i povijesti Hrvata u Crnoj Gori koji bi promovirao kulturu koja predstavlja preko 60 posto ukupnog kulturnog blaga Crne Gore. Od Ministarstva obrazovanja i od drugih ministarstava koja su raspisivala natječaje, na kojima smo se mogli natjecati kao Hrvatska nastava u Crnoj Gori, nismo nikada dobili potporu kako bi se polaznici Hrvatske nastave mogli susresti sa živim govornicima materinskog jezika, kulturom, poviješću i svime što uče tijekom nastave. Radio *Dux*, jedini elektronički medij hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, ne može iznaći sigurne izvore financiranja već punih 11 godina već se financira aplicirajući na natječaje, uz rizik da zbog nekih formalno-pravnih razloga ostanu četiri djelatnika bez plaće i da se ugasi signal. Ovo se sve događa iako je Međuvladin mješoviti odbor u dva potpisana zapisnika potvrdio potrebu iznalaženja stalnih sredstava za financiranje Radija *Dux*.

► **Kako se odvijaju izbori za HNV? Tko može delegirati, kandidirati članove Vijeća i tko ih bira?**

Hrvatski narod je u Crnoj Gori najmalobrojniji i čini svega 0,97 posto stanovništva po posljednjem popisu tako da iz te procentualne zastupljenosti proizlazi brojka od 17 članova koji čine Vijeće. Izборе za Hrvatsko nacionalno vijeće raspisuje samo Vijeće najmanje trideset dana prije izbora, objavljuje u sredstvima javnog informiranja, a svaki punoljetni Hrvat može sudjelovati na elektorskoj skupštini uz potpis 30 Hrvata koji mu daju podršku za sudjelovanje. Na elektorskoj skupštini prvih 17 s najvećim brojem glasova su izabrani članovi Vijeća koji na prvoj konstitutivnoj sjednici od 17 članova biraju predsjednika, dva dopredsjednika, izvršni odbor i članove odbora.

► **Kakav je trenutno sastav Vijeća?**

Trenutni sastav HNV-a Crne Gore okuplja članove svih dobnih, obrazovnih i socijalnih struktura Hrvata u Crnoj Gori, a zastupljeni su iz svih općina Boke kotorske, Budve, Bara, Podgorice i Nikšića.

► **Jesu li Hrvati u Crnoj Gori i njihove organizacije složni? Ima li sukoba, i ako ih ima oko čega?**

Na ovo pitanje odgovor bi bio da su svi oni pripadnici hrvatskoga naroda koji žele, uz svoje djelovanje u kulturi, participirati u političkom životu na mjestima gdje se donose političke odluke o budućnosti hrvatskoga naroda u Crnoj Gori jedinstveni. Drugi, koji u kulturi, iz samo njima znanih razloga, žele predstavljati Hrvate, a politički pri-

padaju strankama koje nisu hrvatske rade na urušavanju jedinstva u jedinoj političkoj stranci Hrvata u Crnoj Gori – Hrvatskoj građanskoj inicijativi, što se naročito negativno odrazilo na kolovoškim izborima prošle godine kada smo kao narod ostali bez zastupnika u državnom parlamentu Crne Gore. Nadam se da će, posebno za vas, ovakav odgovor biti bjelodano jasan jer kao što vi imate nacionalne Bunjevce, mi imamo nacionalno izjašnjene Bokelje.

► **Ove godine će biti popis stanovništva? Kako se pripremate za popis?**

Aktualizirana priča oko ovogodišnjeg popisa stanovništva, koji bi prema zakonu trebao biti održan ove godine jer je posljednji bio 2011. godine, u političkom diskursu parlamentarnih stranaka u Crnoj Gori ne može pronaći još uvijek mjesto i zajednički jezik za definiranje datu-

Dan hrvatskog naroda u Crnoj Gori

Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore je odredilo 13. siječnja za Dan hrvatskoga naroda u Crnoj Gori, što je dan donošenja moći svetog Tripuna 809. godine u Kotor. Tom se prigodom, 13. siječnja ove godine vijorila na taj dan i zastava hrvatskoga naroda u Crnoj Gori na zgradama općina Tivat i Kotor, a dva dana ranije, 11. siječnja, trajno je postavljena na sjedište Hrvatskoga nacionalnog vijeća Crne Gore, prvi puta nakon 82 godine, kaže Deković.

ma i stavki popisa iz poznatih razloga, a čija je najveća kočnica mogućnost promjene zakona o državljanstvu u prvoj polovini ove godine kada bi i porijeklom Crnogorci rezidenti Srbije mogli dobiti dvojno državljanstvo, što bi dodatno u brojkama povećalo za oko 150.000 ljudi na popisu broj određene nacionalne zajednice i što bi sigurno u takvim eventualnim uvjetima promijenilo kompletno demografsku sliku Crne Gore u korist jedne nacionalne zajednice koja bi iz statusa manjine mogla postati većinski narod u Crnoj Gori. Što se tiče HNV-a, pripreme za popis nisu nešto čime se HNV bavi svakih deset godina, već u kontinuitetu, svakodnevno, zalažući se da se relaksira sveukupna društvena scena svojim djelovanjem u nakladništvu, kulturi, političkom djelovanju i neprestanom afirmacijom hrvatskog nacionalnog bića u Crnoj Gori, čime se svaki hrvatski čovjek u Crnoj Gori može ponositi.

► **U prethodnom mandatu parlamenta i Vlade Crne Gore Hrvati su imali svoje predstavnike. Je li se položaj Hrvata promijenio nakon ovih izbora od kada nemate svoje predstavnike u vlasti?**

Pojavom Hrvatske reformske stranke na političkoj sceni Crne Gore, za koju smo uvjereni da je formirana uz veliki suport onih koji Hrvate nisu željeli vidjeti u parlamentu Crne Gore u tome su uspjeli jer ovako malo biračko tijelo ne može podnijeti dva politička subjekta na državnoj razini. Kad ovo kažem, mislim na to da je trebalo u Skupštini Crne Gore, vjerojatno, čije se sjednice, kao što znate, prenose u direktnom prijenosu na javnom servisu, onemogućiti da se čuje afirmativni glas o Domovinskom ratu, veličanstvenoj akciji Hrvatske vojske pod naslovom *Oluja*, o obrani blaženoga **Alojzija Stepinca**... Dakle, Hrvati su u prethodnom periodu u kojem su prešli prag za ulazak u državni parlament imali svog zastupnika u parlamentu i ministricu bez portfelja u Vladi Crne Gore. Sada, nakon kolovoških izbora, nemamo na državnoj razini zastupnika u parlamentu, ali imamo dva vijećnika u tivatskoj općini, u gradu u kojemu živi skoro polovina Hrvata iz Crne Gore, tako da se hrvatski glas u crnogorskom javnom prostoru i dalje čuje, samo u drugoj formi. Vidljivi smo u javnom prostoru možda čak i više nego ranije, jer nas je gore navedena situacija dodatno motivirala da koristimo tv duele i druge televizijske i radijske nastupe, kao i izjave preko tiskanih medija, pa do društvenih mreža. Moj dojam je da nam je činjenica da smo izgubili zastupnika u parlamentu učvrstila redove.

► **Koji su najvažniji zadaci, programi i projekti na kojima sada radi HNV?**

U proteklom godinama Hrvatsko nacionalno vijeće Crne Gore je tiskalo preko 40 knjiga s tematikom povijesti, kulture, književnosti, znamenitih pojedinaca iz hrvatske povijesti u Boki kotorskoj, crkvene povijesti itd. Surađujemo aktivno na istraživačkim projektima s Institutom za hrvatski jezik i jezikoslovlje iz Zagreba, sa svim institucijama kulture i obrazovanja u Republici, dominantno preko Središnjeg državnoga ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske bez čijeg razumijevanja i aktivne potpore ne bi bio realiziran veliki broj naših projekata. Veliki projekt za koji se iskreno nadamo da će biti dovršen do kraja 2021. godine su monumentalna izdanja najstarijih knjiga s tla Crne Gore koje su se koristile u liturgiji, a koji će sačinjavati *Misal sv. Jakova od Lođe*, čiji se original čuva u Nacionalnoj biblioteci u Berlinu iz prve polovice 12. stoljeća, *Kotorski pontifical*, koji se čuva u Sankt Petersburgu, a koji je ujedno najstarija knjiga s tla današnje Crne Gore i za koju se pouzdano zna da je kotorskome biskupu poklonjena 1166. godine. Treća edicija je ovih dana izašla iz tiska – *Barski Parčičev misal* na glagoljici, uopće posljednji poznati rimski misal tiskan na glagoljici. Četvrta knjiga, gdje smo već odradili dobar dio posla, a čiji se izvornik čuva u Nacionalnoj biblioteci u Parizu, je *Barski brevijar* iz 1324. godine, iz vremena avinjonskih papa, kada je nadbiskup barski bio Francuz **Adam Guillaume**. Prve dvije knjige su pisane beneventanskim pismom na pergameni, treća je pisana glagoljicom, a *Barski brevijar* goticom. Sigurni smo da će ova četiri djela činiti dio dalmatinske liturgijske monumente koja će ovaj prostor utvrditi u jedinstvu, kako vjerskom, kršćanskom, katoličkom, tako i etničkom hrvatskom.

DSHV se ograđuje od dijela izjava iz javne rasprave

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini iskazuje veliko zadovoljstvo načinom na koji je 20-ak predstavnika hrvatskih institucija i organizacija – od Hrvatskoga nacionalnog vijeća preko DSHV-a do udruga kulture, kao i građana hrvatske nacionalnosti, sudjelovalo u javnoj raspravi o izmjeni Statuta Grada Subotice glede uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službeni uporabu. Dijelimo uvjerenje da smo svi skupa, svatko iz svog kuta, »suvislo, jasno, argumentirano, dostojanstveno i ponosno obranili zakonsku, jezičnu i povijesnu neutemeljenost uvođenja bunjevačkog dijalekta na području Grada Subotice«. Na taj način smo još jednom očitovali visoku svijest i jedinstvo kada je u pitanju obrana interesa pripadnika onih Bunjevaca koji sebe smatraju Hrvatima.

Ujedno, ovim putem iskazujemo zgražanje spram primitivnosti pojedinih govornika na javnoj raspravi u ime Bunjevaca nehrvata, među kojima je prednjačio **Blaško Gabrić**, koji je javno ustvrdio da, kada sluša predsjednika DSHV-a

Tomislava Žigmanova, »dobije proliv«!? Također, u potpunosti se ograđujemo od iznesenih optužbi da je Žigmanov »plaćen iz Hrvatske« da »zaluđuje nas Bunjevce u Subotici«, jer su one posve neistinite. DSHV se ograđuje i od njegove izjave da »granice Srbije« nisu kod Mađarske nego »kod bunjevački njiva«, budući da tako što ima iredentistički prizvuk. Isto tako, odlučno odbacujemo Gabrićeve optužbe da su »neki iz Hrvatske dobili pare da bi vladali i zavadili Bunjevce i podilili nas« kako bi, kako je rekao, »došli dođoši iz tuđih naselja i vode naš grad a mi gledamo kako oni vode i šta nam rade«. Misija DSHV-a je utemeljena na nečemu sasvim drugom – ostvarivanju ravnopravnosti Hrvata kako u Subotici tako i u cijeloj Republici Srbiji.

Simptomatično je i kako je Blaško Gabrić za govornicom, u želji da, kako je rekao, »oda počast bunjevačkom narodu«, govorio gotovo na čisto srpskom jeziku ili kako on kaže »subotičkom« te iznoseći činjenicu da se izjašnjava Jugoslavenom?! Na koncu, posebno pozdravljamo stav Blaška Gabrića da, što se tiče jezika, »svi Bunjevci u Subotici treba da budu ponosni što smeju javno da govore svojim dijalektom da ih ne bude sramota«, jer bunjevački to i jest – samo dijalekt! Ovu njegovu tvrdnju prisutni Hrvati su pozdravili pljeskom!

Sarić Lukendić: Ne želim sudjelovati u politici koja potiče konflikte

Predsjednik Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća u dva mandata, koji je smijenjen s te funkcije prošle godine, **Darko Sarić Lukendić** podnio je ostavku na sve funkcije i članstvo u Demokratskom savezu Hrvata u Vojvodini zbog neslaganja s politikom koju, kako je naveo, »personificira **Tomislav Žigmanov**«.

»Iskazujući duboko neslaganje s politikom koju prakticira Tomislav Žigmanov, u ime svih nas Hrvata u Republici Srbiji, a putem hrvatskih institucija u Republici Srbiji, prije svega DSHV-a, HNV-a, te Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*, podnosim ostavku na mjesto člana Vijeća DSHV-a, člana Subotičke podružnice DSHV-a, te na mjesto predsjednika Mjesne organizacije Ker«, navodi se u ostavci koju je Sarić Lukendić podnio stranci 26. travnja.

Objašnjavajući razloge svoje ostavke Sarić Lukendić kaže kako se ne radi o jednom događaju već o zbiru politika i metoda koje prakticira Žigmanov u vođenju politike DSHV-a, a koji ima neizmjeran utjecaj i na sve hrvatske institucije. »Smatram tu politiku lošom i da bi se trebala mijenjati. Najnoviji poraz je serija događaja povezana s uvođenjem bunjevačkog jezika, no nije to najznačajnije. Jedan od problema koji detektiram već dulje vrijeme, i o kojem sam govorio na sjednici Vijeća DSHV-a prošle godine u Tavankutu, je da fokus našeg djelovanja nikako ne može biti postizanje političkog rezultata u Hrvatskoj. Mi smo politička organizacija registrirana u Srbiji i za političke rezultate i benefite se moramo boriti ovdje, a u toj borbi tre-

bamo tražiti saveznike i suradnike s kojima možemo naći zajednički jezik kako bi te ciljeve ostvarili. Na žalost, kompletan fokus djelovanja DSHV-a, prije svega oličen u medijskom djelovanju Žigmanova, ide ka tome da se postigne politički efekt u Hrvatskoj. Pokušao sam to prvo riješiti unutar sustava ali dijaloga nije bilo, a kasnije ni sastanaka. Unutar hrvatske zajednice već dulje vrijeme ne postoji dijalog već samo monolog i uslijed odsustva dijaloga nije moguće rješavati otvorena pitanja niti sučeljavati mišljenja unutar institucija. Ukoliko bih ostao član DSHV-a, a pritom da ne kritiziram ili ne iznosim svoje stavove za koje mislim da su ispravni, bio bih saučesnik politike koja se realizira. I svi oni koji ne čine ništa da ono što ne valja promijene, postaju saučesnici. Pokušao sam promijeniti ono što sam mislio da ne valja, nisam u tome uspio. Nisam želio ostati niti pasivan promatrač jer bih se osjećao saučesnikom u politici koja potiče konflikte, koja je licemjerna i ne donosi rezultate, već je štetna i za hrvatsku zajednicu pogubna«, kaže Sarić Lukendić.

»Žigmanov je svojim javnim istupima od onih koji su nam bili višegodišnji saveznici uspio stvoriti neprijatelje. Njegove su izjave konfliktne i vrlo često politički zapaljive i tjeraju nas u konflikt s drugim manjinskim zajednicama, institucijama u Srbiji i institucijama u Hrvatskoj, što je vidljivo dulje vrijeme. Mi nemamo više saveznike ni u političkim predstavnicima mađarske zajednice u Subotici koji su višedesetljetni saveznici hrvatske zajednice. Sve poraz do poraza. A uvođenje bunjevačkog jezika je samo posljednji u nizu poraza. Kada izgubite saveznika to smatram i doživljavam kao poraz. Mi smo sada ostali potpuno odsječeni od prirodnih i višedesetljetnih saveznika, potpuno izolirani«, kazao je Sarić Lukendić.

J. D.

Slatke tajne licitara

Nekada su muškarci licitari bili vrlo poštovani obrtnici, a svaki od njih imao je svoja stilska obilježja * Danas u ovom obrtu ima više žena nego li muškaraca * Treba imati puno strpljenja, te spretnu i mirnu ruku

Sigurna sam kako je većina ljudi čula, vidjela ili čak dobila na dar licitarsko srce. Ovaj kolač-medenjak jarko crvene boje ukrašen po mašti i sposobnostima licitara spada među najljepše suvenire koje možete ponijeti iz Hrvatske. Izrađen od vode, brašna, suhog kvasca i meda (danas šećera) autentičan je proizvod brojnih medičarsko-svječarskih obrta koji su najviše zastupljeni na području sjeverne Hrvatske.

Medičarstvo je nastalo negdje u srednjem vijeku, i to, kako stoji u brojnim zapisima, zahvaljujući samostanima i vrijednim redovnicima diljem Europe koji su, među ostalim, od meda i voska proizvodili zavjetne svijeće, medenjake, te napitke. Izrada ovih proizvoda je vremenom prešla u ruke »laika« i postala obrt koji se sačuvao do danas.

Medičari se danas mogu pohvaliti činjenicom da su se od 2010. godine našli na popisu Reprezentativne liste nematerijalne kulturne baštine Hrvatske.

S koljena na koljeno

Danas su medičarsko-svječarski obrti najzastupljeniji u Mariji Bistrici, Samoboru, Zagrebu, Karlovcu, Varaždinu, Osijeku i Koprivnici, a svaki obrt je po nečemu specifičan. Nekada su muškarci licitari bili vrlo poštovani obrtnici, a svaki od njih imao je svoja stilska obilježja. Ne postoji više školovanje za medičarskog obrtnika nego su pripojeni skupini »ostali obrti«. Ova vještina se najbolje prenosila i još uvijek se prenosi metodom s koljena na koljeno. Kada su nestajali muški potomci, nastavljale su raditi žene, te je

danas situacija takva da u ovom obrtu ima više žena nego li muškaraca.

Upravo takvu priču donosi nam sugovornica iz Marije Bistrice, vlasnica Medičarsko-svječarske radnje Zozolly Vlasta Hubicki.

»Medičarstvom se prvo bavio moj pradjed, zatim djed, pa baka, moja mama i sada ja. Naš obrt je utemeljen još davne 1882. godine, te, kao i mnogi drugi, i on je uvijek bio obiteljski posao. Još uvijek smo zadržali tradicijsku izradu koja je sada zaštićena. U našoj radnji možete pronaći proizvode koji su vezani uz sve dijelove našeg života, počevši od rođenja do vječanja, ali licitari su prisutni i kao suveniri«, priča Vlasta Hubicki i dodaje: »Za tradicionalnu izradu danas ne bih rekla da odlazi u zaborav, ali bih rekla da je negdje na tom putu. U današnje vrijeme medičari se nalaze u nepovoljnom položaju, a osobito ih je na to mjesto stavila trenutna situacija s pandemijom. Marija Bistrica je poznata kao hodočasničko mjesto, ali sada je situacija sasvim drugačija. Gotovo da nema ljudi koji bi otišli iz Marije Bistrice bez nekog suvenira, primjerice licitarskog srca na kom piše 'Tak imam te rad'. Licitarsko srce predstavlja i Zagreb, a sam oblik – srce – znak je dobrodošlice, ali i prigodan dar u svakoj prilici. Licitarsko srce je najpoznatije, ali tu su i bebice, konji, razni drugi oblici, te pisanice za Uskrs, koje nisu crvene boje, nego raznih drugih boja.«

I medičari su se modernizirali i nerijetko proširili svoju ponudu, te osim tradicijskih imaju i medenjaka s okusom naranče, čokolade... Drugim riječima, kako je i sugovornica istaknula, ljudi se snalaze i nastoje preživjeti.

Izrada licitara

Po riječima sugovornice, licitarski proizvodi su isključivo ručni rad i sam postupak je zahtjevan i dugotrajan. Tako, da biste napravili, primjerice licitarsko srce, prvo se treba zamijesiti tijesto (šećer, voda, brašno i suhi kvas). To tijesto se razvalja na tablama i modlicama se režu oblici, zatim se peče i suši (od 7 do 10 dana) boja s otopinom želatina i prehrambenih boja, a tijesto mora biti suho i tvrdo. Kad se sve posuši, onda se kreće s ukrašavanjem. Ukrašava se, odnosno crta ili cifra otopinom želatina u koju se dodaje otopina šećernog sirupa i zatim se dodaje krumpirov škrob i time se određuje gustina smjese. Ta smjesa mora biti perfektno umućena, jer ne smije imati grudice.

»Svaki medicar ili obrtnik ima svoj način izrade. Svi poštujemo tradicijski način, ali svatko dodaje neki svoj pečat koji njegov rad čini prepoznatljivim među našim obrtima. Svaki gotov proizvod – licitar je različit po crtanju. Za ovaj posao treba imati puno strpljenja, te spretnu i mirnu ruku. Sjaj koji se postiže se dobiva zbog želatina, ali i gustoće smjese koja je tajna *Zozolly*«, ističe Hubicki.

Osim autentičnih licitara, u medicarsko-svjećarskim obrtima izrađuju se i medenjaci (raznih okusa), gvirc (vino od meda), svijeće...

»Kada su u pitanju svijeće, izrada se puno promijenila. Dio su naše ponude na proštenjima, slavljenjima, ali sve manje se smiju paliti u crkvama i sve manje se izrađuju. Tu je vrlo malo ručnog rada, osim kada su u pitanju ukrasne svijeće. Sve ostale se pretežno izrađuju od parafina, jer je vosak preskup za današnju ponudu i uglavnom postoje strojevi za izradu«, pojašnjava Hubicki.

Zanimljivosti

- * Licitar je naziv za kolač od slatkog tijesta, te ujedno i naziv za čovjeka koji ga izrađuje.
- * Darivanje licitarskog srca je znak simpatije i vjernosti.
- * Osnovna sirovina za izradu je med, a u novije doba šećerni sirup.
- * Licitari su se nekada izrađivali drvenim kalupima, tako što se tijesto utiskivalo u kalupe.
- * Sada ga najčešće nalazimo u obliku srca, iako povijest obiluje mnoštvom različitih oblika.
- * Tijekom božićnih blagdana može se vidjeti božićno drveće ukrašeno licitarima.

Danas se od licitara teško živi

Medicarsko-svjećarski obrt *Bičak* je u vlasništvu **Jasminke Kovačić**, također iz Marije Bistrice, koja je treća generacija u ovom obiteljskom obrtu.

»U našem medicarsko-svjećarskom obrtu *Bičak*, koji je osnovan 1942. godine, izrađujemo licitare, medenjake, svijeće i razne druge suvenire. U novije vrijeme smo asortiman proširili, te u ponudi imamo i suvenire od drveta«, priča Jasmina Kovačić i pojašnjava kako je danas teško živjeti od ovoga posla i ljudi se snalaze kako umiju, te osim ustaljenih proizvoda izrađuju i druge vjerske simbole i suvenire. »Malo je onih koji se drže isključivo i samo tradicije. Mi smo malo modernizirali način izrade i uveli smo stroj za miješanje tijesta, a svakako imamo i peći, sve ostalo se radi ručno. Tijesto se valja ručno, oblikuje modlicama i ukrašava ručno. Jedina pomoć nam je da se više ne mijesi ručno, što se prije radilo. Sâmo ukrašavanje i crtanje medenjaka je nemoguće raditi na neki drugačiji način. Mi smo čak razmišljali o tome da napravimo neki izum za ukrašavanje, ali nema šanse, to sve mora biti ručno rađeno. Nema stroja za to. Svaki licitar ima tajnu što se tiče medenjaka i ukrašavanja, te motiva kojeg se drži. Od svakog je drugačija ruka, mašta i po tome se licitari i razlikuju. Kao i kada je u pitanju recept za medenjake, svaki proizvođač ima neku tajnu, koja se čuva u obitelji«, priča nam sugovornica i također potvrđuje već spomenuti podatak da se danas jako malo svijeća izrađuje od voska, te da je parafin preuzeo ulogu u svjećarstvu.

Ono što je Jasminka Kovačić još naglasila jest činjenica da danas nema posla, nema turista, hodočasnika, te su i njihovi obrti u lošoj poziciji. Svi obrtnici se nadaju što skorijem povratku u normalu, što će i njihove obrte vratiti u život.

Ž. Vukov

 Vlasta Hubicki

Udruga *Naša djeca* darovala vrtiće na hrvatskom glazbenim materijalom

Vrijedna oprema za glazbeni razvoj

Udruga roditelja djece koja pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku *Naša djeca*, putem natječaja Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, osigurala je vrtićima na hrvatskom u Subotici, Tavanutu i Đurđinu vrijedan glazbeni materijal koji je odgojiteljicama uručen u petak, 23. travnja, u prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća, budući da spomenuta udruga nema svoje sjedište. Riječ je o Montessori materijalu – zvonima koja su osigurana za dva vrtića u kojima se provodi *Montessori* program – *Marija Petković – Sunčica* iz Subotice i *Marija Petković – Biser* iz Aleksandrova, te o glazbenom tj. Orffovom instrumentariju (kompletu dječjih instrumenata za orkestar) za vrtić *Petar Pan* u Tavankutu i vrtić koji djeluje pri OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu, a među glazbenim materijalom našle su se i muzičke-zvučne kutije i metalofoni.

Predsjednica Udruge *Naša djeca* **Željka Vukov** kaže za naš tjednik kako je putem spomenutog natječaja odobreno 375 tisuća dinara.

»Od toga su 217 tisuća koštala Montessori zvana, koja smo poručili budući da ih se nije moglo nabaviti ni u Srbiji ni u Hrvatskoj. Zvana su rađena po našoj porudžbini, a za nas ih je tvrtka iz Zagreba uvezla iz Nizozemske, a potom su uvezena u Srbiju. Radi se o skupom materijalu koji se ne može lako nabaviti, a kroz razgovor s odgojite-

ljicama iz vrtića *Marija Petković – Sunčica* i *Marija Petković – Biser* smo saznali da je to potrebno u vrtićima. Ovim projektom nabavili smo dva kompleta zvona, uz koja smo osigurali i stol za postavku istih, a vrtići su dobili i zvučne kutije i dodatne metalofone budući da je u njima veći broj djece. Imamo još dva vrtića na hrvatskom gdje se ne radi po programu **Marije Montessori**, a to su vrtić *Petar Pan* u Tavankutu i vrtić (srpsko-hrvatski) koji djeluje pri OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu, njima smo osigurali muzički, tj. Orffov instrumentarij«, navodi **Željka Vukov**.

O važnosti glazbenih zvona odgojiteljica u vrtiću *Marija Petković – Sunčica* **Marina Piuković** kaže:

»Naš je vrtić, prvi puta poslije 20 godina rada, opremljen glazbenim zvonima. To je materijal koji potiče razvoj sluha, i to na način da djeca na njemu ne sviraju kao na nekom instrumentu već slušajući razlikuju zvukove (dužinu, visinu), uparuju ih i na taj način istančuju svoj sluh. Zvono je napravljeno od metala u obliku gljivice, nožica je drvena, ima 13 parova zvona – 13 zvona su

crno-bijele varijante, i to su nepomična zvana, a drugih 13 njihovih parova su pomična zvana. Cilj je da dijete odnese zvono na drugi dio sobe, sluša njegov zvuk i traži na nepomičnim zvonima isti taj zvuk. To je predvježba koja kasnije, ako se nastavi glazbeno obrazovanje u Glazbenoj školi, puno znači, jer solfeđo koji mnogima danas nije omiljen u stvari ima isti taj zadatak. Ovaj materijal potiče dječju individualnost i na njemu će raditi samo oni koji to žele«.

Kako dodaje, ovaj je glazbeni materijal povezan s notnim opismenjavanjem, a *Marija Montessori* je to osmislila pomoću brojeva, tako da se vrlo lijepo može nadovezati zvuk zvona s »mjestom stanovanja« tona u notnom sistemu.

Na pitanje spadaju li glazbena zvana u uobičajenu opremu kojima raspolažu vrtići u kojima se provodi *Montessori* program, **Marina Piuković** kaže da ovu opremu nemaju svi takvi vrtići, jer je u pitanju jedan od najskupljih Montessori materijala.

I. P. S.

Struka? – Bruka!

Kada bi danas-sutra, recimo *Hrvatska riječ*, napravila anketu s pitanjem »što je to javna rasprava i čemu ona služi«, nekom od prosječno obrazovanih građana – onako, zatečenih pitanjem – vjerojatno bi na pamet pao odgovor poput onoga da je to nešto što se tiče javnog interesa, pa javnost o tome ima priliku raspravljati i na temelju prikupljenih primjedaba i prijedloga, potkrijepljenih, naravno, činjenicama i argumentima, vlast onda odvagati hoće li ili neće donijeti određenu odluku sa snagom zakona. Tako je to, recimo, bilo nedavno (16. ožujka) kada je vođena javna rasprava o Planu detaljne regulacije za zonu II.: predlagateljima je bilo dovoljno da se na suprotstavljenoj strani pojavi 26 primjedaba i dvojica članova obitelji **Pásztor (István i Bálint)**, pa da iz daljnje procedure povuku namjeru o rušenju objekata u najjužnijoj gradskoj jezgri. Je li tu bila u pitanju snaga argumenata ili ona politička, nije teško zaključiti.

Tako, međutim, nije bilo na posljednjoj javnoj raspravi na kojoj je bilo riječi o izmjenama i dopunama Statuta Grada kojima se u Subotici omogućuje uvođenje »bunjevačkog jezika« u službenu uporabu: snagu argumenata potisnula je ona politička, oličena u ranije iskazanoj volji predlagача, gradonačelnika **Stevana Bakića** i ogromne većine vijećnika lokalne skupštine. Javna rasprava, po riječima šefa protokola subotičkog gradonačelnika **Save Stambolića**, tek je »doprinos demokraciji«, zakonska obveza i procedura, koja je za cilj imala međusobno »bolje upoznavanje, približavanje i razumijevanje« prije svega (dobro znanih i odavno posvađanih) Hrvata i Bunjevaca, jer će, kako je Stambolić u izjavi za Hrvatsku televiziju koju rečenicu ranije nedvosmisleno ustvrdio, odluka predlagача na sljedećoj sjednici Skupštine grada i tako biti usvojena.

U lažnoj dilemi oko pitanja koja je od dvije »javne rasprave« farsa: ona gdje se predlagач povukao pred argumentima ili ova koja je »doprinos demokraciji«, istina kao zakonska obveza, odgovor je isti i za jednu i za drugu, jer u pozadini obje stoji politička volja i moć. A kada je scenarij već napisan i režija pripremljena, onda se ni na ulogu sudionika »javne rasprave« ne može gledati drugačije do li na emocijama nabijene naturšćike, čije će povremeno verbalno iskakanje iz okvira civilizirane forme poslužiti upravo zato da bi sama rasprava dobila odličnu ocjenu u rubrici »doprinos demokraciji«. Spominjanje »kristalne noći« (**Slaven Dulić**), »Kaligulinog senatora«

(**Petar Balažević**), pozdrava »Hrvatice i Hrvati« i izraza »jugokomunistička država« (**Darko Baštovanović**) ili pak »dodoša« koji su preuzeli grad i »bunjevačkih njiva« kao granica Srbije (**Blaško Gabrić**) svojom šovenskom »izvornošću« pridonijeli su živopisnosti same predstave, bacajući u vjetar desetak argumentiranih izlaganja i u arhivske dubine 88 pristiglih primjedaba na račun izmjene Statuta Grada.

Pa ipak, ako je išemu – osim »doprinosu demokraciji« – ova rasprava dobro došla, onda su to one javnosti do sada malo poznate činjenice koje je u petak (23. travnja) iznio upravo Sava Stambolić. Pozivajući se na podatke s popisa stanovništva 2012. on je konačno priopćio kako

Republički zavod za statistiku propisuje što je to službeni jezik! Otuda i nije čudno što se u toj kategoriji nalazi miks standardiziranih jezika (armenski, bosanski, crnogorski i kineski) i govora (cincarski i bunjevački), a proces »standardizacije bunjevačkog jezika«, koji je završen koncem 2018. i kog je, nekritički a objeručke, prihvatilo Ministarstvo

prosvjete posebna je priča. O tome je, uostalom, na »javnoj raspravi« mogla malo detaljnije govoriti predsjednica Bunjevačkog nacionalnog saveta dr. **Suzana Kujundžić-Ostojić**. Ali, umjesto da kao jedna od autorica *Gramatičkog i pravopisnog priručnika bunjevačkog jezika* brani primjedbe pristigle na račun ovog »Bukvara nepismenosti«, ona je svoje izlaganje usmjerila u sigurne vode »tabula phrasa« o pravima nacionalnomanjinskih zajednica i o tome što su radili i rade. Jednako kao i njena o vlastitom djelu, sramna je i šutnja onih koji bi o ovoj temi trebali progovoriti »po službenoj dužnosti«. Recimo, zacijelo bi drugačija slika same »javne rasprave« bila da su joj prethodila otvorena očitovanja, kako ovdašnjih nastavnica i nastavnika na hrvatskom tako i onih na srpskom, jer su iz aviona vidljive gramatičke, pravopisne i logičke greške u *Gramatičkom i pravopisnom priručniku bunjevačkog jezika* jednake u oba jezika i jer se stručno ne mogu braniti. Umjesto toga, primjer »bunjevačkog jezika« ostat će kao jedan od (naj)boljih primjera odgovora na upit: »što kaže struka«. Struka? Bruka! I nakon toga, naravno, kao »doprinos demokraciji« viđenoj u petak u Gradskoj kući – pljesak za izvedbu.

Z. R.

Obrazovanje – svjedočanstvo

Trebamo čuvati svoje korijene

Mislim je da to što se sada upisuje dvadeseta generacija djece u hrvatske odjele uspjeh za nas kao zajednicu

Rujna 2001. godine s radom je započeo vrtić *Marija Petković – Sunčica*, prvi vrtić na hrvatskom jeziku u Srbiji. Godinu dana kasnije, također u rujnu, u školske klupe sjela je prva generacija učenika koji su bili u cjelovitijoj nastavi na hrvatskom jeziku.

Među tom generacijom predškolaraca, a kasnije i prvša, bila je naša sugovornica **Kristina Anišić**, tada **Vojnić Purčar**. Kristina je danas ponosna mama dvogodišnjeg **Rafaela**, kojega sa suprugom **Davidom** odgaja upravo u onom duhu u kojem su i njih dvoje odgojeni – svjesni svoje katoličke vjere i nacionalne pripadnosti.

Među svojima

Kristina je, dakle, u nastavi na hrvatskom jeziku bila 13 godina, a tome, kako nam je rekla, može zahvaliti roditeljima **Zlatku** i **Suzani**, koji su željeli iskoristiti mogućnost da se njihovo dijete obrazuje na materinjem jeziku. Prvo su je upisali u vrtić, a zatim i u školu na hrvatskom jeziku.

»Takvu odluku mojih roditelja je podržala i šira obitelj. Ali najveću zahvalnost dugujem učiteljici **Ani Čavrgov**. Ona je za mnoge stvari zaslužna u mom osobnom rastu i sveobuhvatnom odgoju, od školskog i društveno-socijalnog obrazovanja, preko kulturno-glazbenog i vjerskog odgoja. Ona je bila najveća podrška roditeljima da se ohrabre na ovakav korak. Moja mlađa sestra **Valentina** je također išla na nastavu na hrvatskom jeziku u osnovnoj i srednjoj školi. Mislim da dijete koje se obrazuje na hrvatskom ima veće mogućnosti, puno više dobije kroz obrazovanje«, kaže Kristina i pojašnjava da je uvijek tijekom odrastanja bila okružena poznatim ljudima: »To je nešto što danas gledam drugim očima. To bogatstvo 'biti među svojima'. Bili smo skupa u školi, na folkloru, u crkvi... Svi smo dijelili iste vrijednosti. S nekima sam odrastala doslovno od vrtića do kraja srednje škole. Moram priznati da sam se kada sam upisivala srednju školu dvoumila što uraditi. Htjela sam isprobati kako je u drugim razredima i družiti se s drugima. Tako sam se upisala u Gimnaziju **Svetozar Marković** društveno-jezični smjer na srpskom jeziku. No, to nije dugo trajalo. Nakon tjedan dana sam došla doma i rekla mami 'Možeš me prepisati? Ipak želim u hrvatski odjel'. Kada sam ušla u taj razred, gdje su me dočekali prijatelji iz osnovne škole i razrednik **Zoran Nagel**, osjećala sam se ispunjeno i sretno i rekla sam svima 'sad sam ja na svome'. Nikad neću zaboraviti

Kristina sa sinom Rafaelom

taj osjećaj. Nisam se osjećala kao dio razreda na društveno-jezičnom smjeru, ali željela sam probati. Na probi je i ostalo«, kaže kroz smijeh Kristina.

Odrastati u zajednici

U periodu osnovne škole Kristina je, kako je rekla, uz pomoć učiteljice Ane, nerijetko nastupala i kao vokalna solistica, te je, osim na školskim priredbama, nastupala i na Smotri dječjih pjevača i zborova, a kasnije i na *Festivalu bunjevački pisama*. Nastupala je i sa Subotičkim tamburaškim orkestrom, a pored toga je pohađala Glazbenu školu u kojoj je svirala violinu, a ono što je najviše voljela je bio folklor u HKC-u *Bunjevačko kolo*.

»Kada bih nešto zabrljala, jedina 'kazna' koja me je boljela jest kada bi mi tata zabranio ići na folklor. Kako sam bivala starija, sve sam se nekako više držala svog okruženja. Roditelji su se uvijek trudili i nas uključiti u brojna događanja u našoj zajednici. Tako je to danas jednostavno dio mene i mog odrastanja. Kasnije smo i sami željeli ići na takva mjesta, poput *Prela mladeži*, *Susreta Hrvat-*

ske katoličke mladeži i drugih prigodnih događanja», prisjeća se Kristina.

Nakon srednje škole, Kristina je upisala Pravni fakultet u Novom Sada, gdje nije imala nikakvih problema niti s papirologijom niti sa svojim znanjem. Na trećoj godini fakulteta odlučila se udati, ali je nastavila sa studijama, gdje je, kako je rekla, i danas.

»Kod mene su se prioriteti nekako drugačije posložili. Dvije godine nakon udaje sam rodila Rafaela i onda sam malo pauzirala, te sam sada nastavila učiti i želja mi je završiti fakultet. Sada sam apsolvent i imam još nekoliko ispita i nadam se da će i to poglavlje biti završeno. Nije lako studirati s djetetom, ali uz Božju pomoć sve je moguće«, poručuje sugovornica.

Želim tu živjeti

Nezaobilazna tema bili su i udžbenici koji su u zavisnosti od predmeta bili nepotpuni, pa su se znali kombinirati sa srpskim. Kako je Kristina rekla, oni su se kao učenici priviknuli da je to tako, pa su to često i koristili kao izgovor, dok su učiteljica, nastavnici i profesori tu pokazali svoje sposobnosti i vještine. Nije im manjkalo znanja.

Zanimljiv je podatak da ih je u prvom razredu bilo devet učenika, a na kraju osmog razreda njih 18. »Imam dojam da su roditelji tada imali strah kako će sve to izgledati, a mnogi nisu ni bili informirani o tome. Tako smo mi u naš razred stalno dobivali nove učenike«, ističe Kristina i prisjeća se kako se tada puno putovalo.

Obišli su brojna mjesta u Hrvatskoj, upoznali kulturu i prirodu, brojne znamenitosti, a kako to već biva: putovati s vršnjacima je dodatni doživljaj.

»Ne mogu se niti sjetiti svih putovanja. Išli smo u Selce, Novi Vinodolski, Vukovar, Prvić, Nacionalni park Plitvička jezera... Mnogi od nas nisu putovali s roditeljima na more, ali sa školom smo išli. Kad smo bili manji, to su bila obiteljska putovanja i onda bi se i naše obitelji zbližile. I danas volim sa svojom obitelji putovati u Hrvatsku, posjećivati mjesta na kojima sam kao mala bila i istraživati nova koja još nisam posjetila. Ljubav koju osjećam prema Hrvatskoj vjerujem da je plod svega onoga što mi je od malena usađeno kroz sve ono što mi je obrazovanje na hrvatskom jeziku pružilo. Ali, i pored toga svega, zahvalna sam i sretna sam što sam rođena tu gdje jesam, u Vojvodini, i što sam imala priliku i mogućnost rasti i obrazovati se na svom materinjem hrvatskom jeziku. Voljela bih da to isto mogu jednoga dana pružiti svojoj

djeci. Želim tu živjeti, tu graditi svoju obitelj, svoje gnijezdo. Imamo svoje bunjevačke običaje, kulturu i do sada je to bilo prihvaćeno. Mislim da je to što se sada upisuju dvadeseta generacija djece u hrvatske odjele uspjeh za nas kao zajednicu. Nadam se da će biti otvoren i Hrvatski školski centar i da ćemo imati priliku i naše dijete upisati tamo na cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Ako se to otvori, to bi bio jedan viši nivo obrazovanja za našu zajednicu«, ističe Kristina.

Lijepo je biti među svojim

Kroz razgovor smo se, među ostalim, dotakli i nezaboravnih druženja, brojnih pogodnosti i lijepih uspomena. Dotakli smo se i pitanja na koje nitko ne daje konkretan odgovor, pa ni oni koji ne žele upisati svoje dijete u nastavu na hrvatskom jeziku, a pripadnici su hrvatskog naroda: zašto ne? Kristina pak misli da je tu prisutno puno faktora: kod nekih strah, kod nekih neinformiranost, dok su tu u pitanju i nacionalno mješoviti brakovi, a možda i briga za posao...

»Znam samo da smo mi u hrvatskim odjelima puno toga dobili, a među tim i vjerski odgoj. Istina, temelji su postavljeni još u obiteljima, a onda se to nadovezivalo i

Prva generacija učenika na hrvatskom jeziku u OŠ Matko Vuković, Subotica 2002. godine

nadograđivalo. Mislim da mi ni danas još nismo svjesni koliko je to utjecalo na nas, na naš način razmišljanja, na ostanak u crkvi i nakon krizmanja, na to da odrastamo u odgovorne i zrele ljude«, ističe Kristina i dodaje: »Drago mi je da roditelji upisuju djecu koja nisu pripadnici hrvatske zajednice u naše vrtiće zbog kvalitete programa i sadržaja koji naši Montessori vrtići pružaju. Lijepo je vidjeti da ponekad nacionalna i vjerska pripadnost nisu prepreka za izgradnju cjelovite osobe, no također smatram da se trebamo držati svojega i čuvati korijene, ali poštivati i tuđe.«

Ž. Vukov

U ulozi učenika

Proteklog vikenda, točnije 24. travnja, Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* je u suradnji s Hrvatskim nacionalnim vijećem organiziralo jednodnevni stručni skup pod nazivom »Jačanje jezičnih kompetencija prosvjetnih djelatnika koji izvode odgojno-obrazovni i obrazovno-odgojni rad na hrvatskom jeziku«. Skup je održan u OŠ *Matko Vuković* u Subotici, uz poštivanje svih epidemioloških mjera, a odazvalo se 43 prosvjetna djelatnika i to od odgojitelja u vrtićima do profesora u srednjim školama i ravnatelja škola.

Svi oni imali su priliku kroz predavanje, prezentacije, radionice i samostalan rad usavršiti svoja znanja i vještine, a pri tome su im pomogli i potaknuli ih predavači: **Mirjana Crnković, Morena Rendulić, Ivan Baričević, Dušanka Čuruvija i Marina Piuković.**

Redovite aktivnosti

Okupljene je pozdravila predsjednica Odbora HNV-a za obrazovanje, te ujedno i predsjednica HPD-a *Bela Gabrić* **Margareta Uršal** koja je istaknula kako je organizacija stručnog skupa dio redovitih aktivnosti HNV-a, te da ovaj stručni skup ima poseban značaj, jer ga je podr-

Po njenim riječima, ovakve radionice pridonose tome da svaki učitelj, nastavnik ili profesor može provjeriti svoje znanje, odnosno proći neki vid samovrjednovanja. Također, kroz razgovor je istaknula da je potreba i želja nastavnika i profesora bila ponoviti temu oko formativnog ocjenjivanja i pedagoške dokumentacije u školi, što je i učinjeno.

Princip je isti...

Skup je pozdravila i ravnateljica škole domaćina **Mirjana Stevanović**, koja je ovaj stručni skup ocijenila kao izuzetno potreban, te ga u pozdravnom govoru usporedila s veslanjem, jer ako ne veslaš ostaješ u mjestu. Samo uz veslanje, odnosno rad, ima napretka.

»Zaista mislim da je ovo izuzetno potrebno. Osnovni metodičko-didaktički pristupi i principi su isti, ali smo svi svjedoci da se način nastave mijenja i da današnje generacije djece dolaze s potpuno drugačijim predznanjem i viđenjima. Ono što je dobro i za nas prosvjetne djelatnike jest susresti se, naučiti nešto novo, razmijeniti iskustva, ali i ohrabrivati jedni druge, te biti međusobna podrška«, kaže Stevanović.

Predavanja i prezentacije su bili podijeljeni u tri bloka, od kojih je prvi blok predavanja bio usmjeren na jačanje jezičnih kompetencija i odnosio se na hrvatski jezik i njegovu pravilnu uporabu, dok je drugi blok bio didaktičko-metodičke prirode, također na hrvatskom jeziku. Treći blok predavanja, za učitelje i odgojitelje, bio je iz područja glazbene kulture te je obuhvatio prezentaciju *Montessori* materijala i početno notno opismenjavanje, dok je za nastavnike i profesore održano predavanje o formativnom ocjenjivanju i pedagoškoj dokumentaciji u školi.

Ž. V.

žalo Ministarstvo prosvjete, nauke i tehnološkog razvoja Srbije, te je akreditiran od Pedagoškog zavoda Vojvodine.

»Važno nam je da ovaj stručni skup bude i akreditiran, jer time potvrđujemo njegovu validnost i značaj za prosvjetne djelatnike koji će dobiti potrebne bodove za stručno usavršavanje«, kaže Uršal i pojašnjava kako je ovakav vid rada potreban jer pridonosi stručnom usavršavanju uz postojeći Lektorat na hrvatskom jeziku.

Šokačka kuća u Vajskoj

Aktivnosti od otvorenja

»Pokrenuli smo razgovore s predstavnicima Turističke zajednice općine Bač da nas uvrste u svoju ponudu, zahvaljujući čemu bi ova kuća ostvarivala prihode i tako mogla sama sebe održavati. Plan nam je da se u turističku ponudu uključimo i s ljudima iz Hrvatske (Vinkovci, Ilok itd.), budući da Općina Bač ima projekt koji radi s općinama Lovas i Ilok«, kaže Željko Pakledinac

Za koji mjesec, točnije u srpnju, bit će dvije godine otkako šokački Hrvati iz donjeg Podunavlja imaju u Vajskoj svoje mjesto okupljanja, prostor za čuvanje i njegovanje svoje baštine i kulture – svoju *Šokačku kuću*. Podsjetimo, nju je vajštanska Hrvatska kulturna udruga *Antun Sorgg* kupila zahvaljujući financijskoj potpori Vukovarsko-srijemske županije, potpori Hrvatskog nacionalnog vijeća, a na inicijativu njegova dopredsjednika **Željka Pakledinca**. To je ujedno i mjesto gdje spomenuta udruga ima svoje sjedište za rad, kao i prostor za održavanje brojnih manifestacija i događaja, okupljanje tamošnjih Hrvata, te predstavljanje kulturne ponude zainteresiranima.

Radovi u kući i oko nje

Uz podsjećanje kako za dolazak u posjed *Šokačke kuće* u Vajskoj veliku zahvalnost u prvom redu duguju Vukovarsko-srijemskoj županiji i njenom županu **Boži Galiću**, član HKU-a *Antun Sorgg* Željko Pakledinac kaže da je kuća u vrijeme kupnje bila u dosta dobrom stanju pa tako nije iziskivala velike radove i adaptacije. Sve je u njoj ostavljeno identično kako je nekada bilo, nijedan zid nije srušen niti obijen, a sastoji se od dvije sobe, kuhinje i jedne manje prostorije za koju je plan da postane knjižnica.

»Ono što smo prvo uradili je molovanje svih prostorija, i to na način kako se to nekada radilo. Tu smo imali pomoć naše mještanke iz Plavne **Evice Bartulov**, koja to zna ra-

điti i zidove u kući nam je ona izmolovala. Nakon toga smo pozvali ljude koji imaju stari namještaj i stare stvari da nam ih ustupe na korištenje. Sve što je donirano je evidentirano i nitko za to nije tražio nikakvu nadoknadu. U prvom redu veliku zahvalnost u tom smislu dugujemo obitelji **Šimunović** iz Vajske koja nam je donirala namještaj i stvari za opremanje tzv. pridne sobe i kuhinje, a tu je i obitelj **Kovačev** iz Bođana koji su također donirali namještaj. Za vrlo kratko vrijeme uspjeli smo opremiti ove dvije prostorije, imamo namještaj i za drugu sobu, što planiramo završiti do Zavitno-zavičajnog dana u Vajskoj početkom srpnja, kao i ljetnikovac u dvorištu koji je pri završetku (treba se još uraditi betoniranje, pod i opremiti stolovima i klupama)«, navodi Pakledinac.

Kako dodaje, plan je, ukoliko to dozvole epidemiološki uvjeti, od sredine ove godine krenuti s turističkom ponudom i predstavljanjem *Šokačke kuće*.

»Tim povodom smo pokrenuli razgovore s predstavnicima Turističke zajednice općine Bač da nas uvrste u svoju ponudu, zahvaljujući čemu bi ova kuća ostvarivala prihode i tako mogla sama sebe održavati. Također nam je plan da u zadnjem dijelu dvorišta podignemo tri-četiri bungalova za smještaj oko deset osoba, odnosno turista, koji bi bili u prilici vidjeti bogatu i šaroliku turističku ponudu Općine Bač. U okviru toga ljetnikovac bi bio predviđen i za ponudu naše domaće hrane i proizvoda. Plan nam je da se u turističku ponudu uključimo i s ljudima iz Hrvatske (Vinkovci, Ilok itd.),

budući da Općina Bač ima projekt koji radi s općinama Lovas i Ilok.»

U dvorištu *Šokačke kuće* je i jedna prostorija koju je, prema riječima Pakledinca, prethodni vlasnik koristio za sušenje i preradu domaće paprike, te je plan da se peč korištena za tu namjenu sačuva, uz želju da se taj prostor opremi u vidu muzeja, odnosno izložbenog prostora (za slike s likovnih kolonija).

Otkad je HKU *Antun Sorgg* ušla u posjed ove kuće, u njoj su u protekle dvije godine održane sve manifestacije koje ova udruga inače organizira.

»Prošle godine smo, unatoč ovoj situaciji, nakon svete mise u župi svetog Jurja, ovdje priredili kulturni program povodom Zavitno-zavičajnog dana. Potom smo organizirali tradicionalnu likovnu koloniju sa slikarima iz Hrvatske likovne udruge *Croart* iz Subotice, upriličeno je predstavljanje *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, a početkom ove godine ovdje je bilo i kolinje. Ove godine također sva događanja planiramo organizirati pod ovim krovom, pa je tako, među ostalim, sa Zavodom za kulturu voždanskih Hrvata dogovoreno da ovogodišnja manifestacije *Lira naiva* bude održana u ovome prostoru, što je još jedno priznanje za to što ova udruga i svi koji su uključeni u njen rad (njih oko 15-20) čine«, ističe Željko Pakledinac.

Opremanje i uređivanje

U opremanje i uređivanje *Šokačke kuće* u Vajskoj od samog je početka intenzivno uključena članica HKU-a *Antun Sorgg* i voditeljica njezine sekcije *Vridne ruke* **Aleksandra Pakledinac**, koja ističe da su sve prostorije namještene na način kako su to nekada Šokci radili.

»Tu je tzv. pridnja ili čista soba s krevetima na kojima su specijalni perjani jastuci s karakterističnim heklanim jastuč-

nicama. U starim šokačkim kućama su bili zemljani podovi, a u posebnim prostorijama se nalaze krpice i ćilimi koji su tkani na razbojima. Nošnje koje imamo ovdje su stare preko sto godina. Dio smo dobili od naših starih, a dio kupili sredstvima iz projekata. Karakteristično za nošnje iz Bača, Vajske, Plavne i Bođana su šljoke, vez, hekle odnosno heklani rubovi na rukavima, na skutama. Tu je i dereklijani materijal koji je tkan ručno prije sto godina, dobili smo dosta skuta, oplećaka, prsluka. Imamo i nošnju koja je bila u vlasništvu jedne plavanjske obitelji oko 80-90 godina, a potječe iz Subotice. Imamo puno i vezenih stvari, pokrivača za krevete. Tu su i brojni predmeti i sprave koje su koristili naši stari, od preslica, čunkova za tkanje, razboja, šinika (drvena posuda kojom su se hranile životinje), saćura (u njima se mesilo), kačica za mast, korpi u kojima je kruh kisnuo pa se nosio u pekaru. Potom tu su stari tanjuri, glačala, stari lavabo, stari radio, sanduci (jedan je iz 1884. godine) u kojima se čuvao štafir, odnosno s kojima je mlada dolazila u kuću gdje se udala, svete slike, ladičari u kojima su se čuvali sudovi, a kad su bili svatovi u njih su se stavljali kolači«, navodi ona, dodajući kako su većinu toga restaurirali na način da su ih nakon pranja samo premazali lanenim uljem, ne želeći im kvariti prirodnost i izvornost, i uz želju da opstanu barem još toliko godina koliko su služili naše pretke.

Aleksandra Pakledinac kaže kako na ovom mjestu djeluje i desetak članica sekcije Udruge, koja se zove *Vridne ruke* i koje pripremaju jela i poslastice po receptima naših starih, a bave se i vezom i drugim ručnim radom.

»Otkako je presječena vrpca prije skoro dvije godine, uvijek smo otvoreni, pozivamo ljude da dođu, da se upoznaju s našom tradicijom. I dalje se mnogo njih javlja koji bi htjeli nešto darovati. Nadamo se da će se uključiti i naša djeca i da ćemo imati nasljednike koji će sve ovo nastaviti njegovati i čuvati«, poručuje ona na koncu.

Dobročinitelji i aktivni članovi Udruge

Članovi obitelji Šimunov iz Vajske veoma su aktivni u HKU-u *Antun Sorgg*, a ističu se, kako je navedeno, i po pitanju donatorstva oko opremanja *Šokačke kuće*. **Amali-ja Šimunović**, rodom iz Đakova, otkako je došla u Vajsku prije četiri godine, aktivna je u svim porama života ovog podunavskog sela.

»Dajemo se i fizički i psihički, radosno i od srca, maksimalno smo angažirani i u vjerskom i u društvenom životu Vajske, jer vidimo smisao za sve nas, za cijelo selo, a pogotovo za djecu koja su uključena u sekcije Udruge. Što se

tiče *Šokačke kuće*, za pridnju sobu smo iz suprugove obitelji Šimunović dali stari namještaj – krevete, stol i stolice. U dvorištu su ne jednom bili organizirani radovi, razne akcije, i kad god je što trebalo, spremanje, uređenje dvorišta, pa i oko organiziranja manifestacija, suprug i ja, kao i naš najmlađi sin se angažiramo i pomažemo koliko možemo. Ja sam inače iz Đakova, gdje smo prije živjeli sa suprugom. On se na svoju djedovinu vratio prije devet, a ja sam s najmlađim sinom (dva starija su ili tamo kod bake ili u Osijeku gdje studiraju) došla ovdje prije četiri godine«, kaže Amali-ja, koja je i redovita dopisnica našeg tjednika.

I. Petrekanić Sič

Naši gospodarstvenici (XL.)

Od sna do jave

Stolarska radionica **Bašićevih** postoji još od polovice prošloga stoljeća.

»Od malih nogu sam u stolarskoj radionici. Moj otac **Petar** je bio stolar, a na istoj adresi je već 71 godinu ova stolarska radionica. Otac je dobio diplomu u Segedinu kao majstor, tamo je polagao majstorski ispit. Volim raditi s prirodnim materijalom, drvetom, stalno sam bio u tom okruženju stolarskog posla, radionice i onda se iz toga rodila ljubav prema stolariji, prema tom zanatu. Valjda je to urođena vrlina koja se razvijala godinama«, kaže stolar **Stipan Bašić Škaraba**, koji je obiteljsku radionicu razvio u modernu *Stolariju Bašić*, kojoj su se profesionalno posvetili i njegovi sinovi **Tomislav** i **Marin**.

Stipan Bašić Škaraba završio je stolarski zanat u subotičkoj školi *Lazar Nešić*, a početkom sedamdesetih godina prošlog stoljeća počeo je raditi u poduzeću *Fa-fa*, potom u *Standard servisu*, a u jednom razdoblju je radio u Osnovnoj školi *Ivan Milutinović* u nastavi tadašnjeg opće tehničkog obrazovanja, a zatim se posvetio obiteljskoj radionici – *Stolariji Bašić*. Kaže da mu je želja bila od malena da ima svoju radionicu.

Sve po narudžbi

Stipan Bašić Škaraba kaže da se od stolarskog zanata živi od porudžbina.

»Radili smo i radimo uredske namještaje, poput onoga u Rijeci kada smo radili jedan ured od 300 kvadrata, a radili smo, kao što i sada radimo, građevinsku stolariju. Dakle, sad radimo za razne građevinske kompanije. Lijep posao je bio i kada smo radili za slovensku rezidenciju na Dedinju prozore i vrata. Proizvodimo i kućni namještaj, kao i kuhinjski namještaj za kućanstva. Iz naše radionice potječe i stolarija za dva hotela na Paliću, oprema za jedan subotički i budimpeštanski butik. Jednostavno rečeno: radimo od drveta sve – građevinsku stolariju, namještaj, restauraciju – po narudžbi. Pandemija koronavirusa nije utjecala na naše poslovanje, posao ne staje, čak je veća potražnja. Mi već odavno radimo veće poslove; nije kao nekada da se naprave samo jedna vrata i tri prozora. Materijal nabavljamo uglavnom od jednog posrednika iz Novog Sada, a on materijal uvozi iz Bosne i Hercegovine. Taj posrednik uvozi sve vrste drveta: jelovinu, hrastovinu, orahovinu, drvo od trešnje, dakle sve vrste industrijskog drveta, a proizvodimo stolariju i od drveta jasena i bukve, imamo i u Subotici dobavljača«, kaže Bašić i navodi kako danas u ovoj stolariji ima petero zaposlenih, a po opsegu posla moglo bi ih biti još toliko.

»Majstora nema. Iako je stolar zanimanje s tradicijom u ovim krajevima, Subotica oskudijeva s majstorima sto-

Jednostavno rečeno: radimo od drveta sve – građevinsku stolariju, namještaj, restauraciju – po narudžbi * Želja mi je bila od malena daimam svoju radionicu, kaže stolar Stipan Bašić Škaraba, koji je obiteljsku radionicu razvio u modernu *Stolariju Bašić*

larima. U Politehničkoj školi i sada ima učenika koji se obrazuju za stolare, ali su uz njih, i bravari, zidari i tesari deficitarna zanimanja. Stolarski zanat je interesantno zanimanje, koje se bavi obradom plemenitog materijala kao što je drvo. I dalje predajem u subotičkoj Politehničkoj školi praktičnu nastavu, na praksi gdje se uči zanat stolara.«

Drvorezbarija

Ljudi ukršavaju predmete koje koriste. Kako je jedan od prvobitnih materijala koje je čovjek koristio drvo, vjeruje se da je i prve umjetničke pokušaje izvodio na tom materijalu, urezujući šare. Drvorezbarija je tehnika ukrašavanja dubljim ili plićim urezivanjem.

»S rezbarijom sam počeo samoinicijativno, valjda iz neke želje za dokazivanjem. Prvo što sam rezbario bila je preklopna lajsna na vratima **Franzerove** radnje u Subotici za izradu ramova. Bilo je to davno, prije oko četvrt stoljeća. Kada su u pitanju sakralni objekti i umjetnost rezbarije, radili smo oltar u subotičkoj katedrali svete Terezije Avilske, kao i glavna i sva sporedna vrata, zatim u crkvi svetog Roka u Subotici rađena je restauracija svetohraništa, glavnog i sporednih oltara, te amboni, radili smo i ulazna vrata za crkve na Bikovu, u Bajmaku, Aleksandrovu, Stanišiću, te za pravoslavnu crkvu u Banatskom Arandelovu, kao i prijenosni ormarić u kom stoji kip Crne Gospe na Bunariću, zatim i kipove svetog **Ivana Pavla II.** i blaženog **Alojzija Stepinca** koji su u crkvi na Bikovu. Radili smo i oltare koji krase crkvu svetog **Lađislava Kralja** u Bogojevu. Volim rezbariti, s godinama sve više, što iziskuje strpljenje, ali mi to godi i odmara me. A posao za crkve sam naslijedio od mog oca, koji radio za pokojnog biskupa **Matišu Zvekanovića**«, kaže Stipan Bašić Škaraba.

Folklor i stihovi

Osim ljubavi prema obradi drveta, Stipan Bašić Škaraba je vezan i za folklor i pisanje stihova.

»Folklorom sam se počeo baviti od svoje petnaeste godine, aktivno plešući u folklornom ansamblu subotičkog *Bunjevačkog kola*, a ponovno sam se aktivirao devedesetih godina u *Kolu*, kada je počelo otimanje *Bunjevačkog kola* od Hrvata, aktivirao sam se kao voditelj, koreograf folklornog odjela tog Društva i to sam radio punih pet godina. U isto vrijeme kada sam se ponovno aktivirao u folkloru, stihovi su počeli izbijati iz mene. Objavio sam neke od pjesama u književnom časopisu *Klasje naših ravni*, u kalendaru *Subotička Danica*, a zatim i u knjigama *Lira naiva*, pisao sam i preljске pisme, kao i za *Festivale bunjevački pisama*. Stihovi su mi pitki i glazbenici kažu da ih mogu lako uglazbiti. U nekim momentima samoće zapišem stihove«, kaže Stipan Bašić Škaraba, kojem je prije nekoliko godina objavljen i književni prvijenac, naslovljen *Bunjevačka grana stihom izatkana*.

Zvonko Sarić

O hrvatskom jezičnom identitetu u Vojvodini

OSIJEK – Okrugli stol pod nazivom »Jezik i identitet« održan je 24. travnja u organizaciji Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti/Faculty of Education Osijek. Ovaj Okrugli stol organiziran je u okviru izbornoga kolegija »Jezik i identitet u odgoju i obrazovanju sveučilišnoga poslijediplomskoga doktorskog studija Obrazovne znanosti i perspektive obrazovanja«, a u okviru projekta »Lingvi-

stička istraživanja hrvatskih narodnih govora u Vojvodini s naglaskom na mjesta u kojima se govori slavonskim dijalektom«. Voditeljica studija i projekta je izv. prof. dr. sc. **Emina Berbić Kolar**, prodekanica za nastavu.

Svoja promišljanja o odnosu jezika i identiteta izložili su predstavnici Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata – ravnatelj Zavoda **Tomislav Žigmanov** i stručna suradnica za kulturne projekte i programe **Katarina Čeliković**. Žigmanov i Čeliković govorili su o hrvatskome jezičnom identitetu u Vojvodini kroz povijesni pregled te posebno ukazali na probleme koji su aktualizirani glede mogućnosti uvođenja bunjevačkoga jezika kao jednoga od četiri službena jezika u Subotici. Bila je prikazana i jezična praksa i izazovi pred kojima su Hrvati u Vojvodini te načini i modeli očuvanja, kako materinskih govora tako i standardnog hrvatskog jezika. Nakon izlaganja bila su postavljena pitanja o financijskoj potpori Hrvatske i Srbije, nakon što se dobila slika o vrlo bogatom životu na području kulture u kojoj je jezik temeljni marker nacionalnog identiteta.

Izložba slika u Spomen-domu bana Jelačića

PETROVARADIN – Izložba slika *Tragovi slučajnosti* subotičke autorice **Ružice Miković-Žigmanov** otvorena je prošloga petka, 23. travnja, u Velikoj dvorani Spomen-doma bana Josipa Jelačića u Petrovaradinu. Riječ je o izložbi koja je nedavno prikazana u Kulturnoj stanici *Svilara* u Novom Sadu. Postav čini više od 120 apstrakcija malog formata u tehnici akrila, objedinjenih u grupama od po 16 komada. Po riječima autorice, radovi su nastali spontanom i intuitivnim istraživanjem odnosa crne i bijele boje.

Godišnja skupština UBH-a Dužijanca

SUBOTICA – U četvrtak, 22. travnja, u vjeronaučnoj dvorani župe sv. Roka u Subotici održana je redovita godišnja skupština Udruge bunjevačkih Hrvata *Dužijanca*.

Na početku skupštine okupljene je pozdravio predsjednik UBH-a *Dužijanca* mons. dr. **Andrija Anišić**, koji je prenio pozdrave i blagoslov subotičkog biskupa mons. **Slavka Večerina**, koji je između ostaloga poručio da je za gosta na *Dužijanci* 2021. pozvao pomoćnog biskupa đakovačko-osječkog mons. **Ivana Čurića**.

Na skupštini su usvojeni godišnji izvještaji o radu, o financijskom poslovanju te izvještaj Nadzornog odbora.

Nakon pregleda prošlogodišnje *Dužijance*, koja je bila u posebnim okolnostima, predsjednik je zahvalio svima na zdušnom radu. Ujedno je najavio da će uskoro izići iz tiska novi, deseti po redu, broj revije *Dužijanca*. Direktor UBH-a *Dužijanca* **Marinko Piuković** je istaknuo kako je Udruga u protekloj godini poslovala pozitivno. Dobivena sredstva za manifestaciju *Dužijanca u Baji* prebačena su za ovu godinu.

Plan rada za ovu godinu iznio je Piuković uz napomenu da se nada kako će se ove godine moći održati *Dužijanca* bez većih ograničenja, što podrazumijeva i odgođenu manifestaciju *Dužijanca u Baji*. Također, naglasio je da su u tijeku razgovori o mogućnosti predstavljanja *Dužijance* u Europskom parlamentu u Bruxellesu te da je jedan od dugoročnih planova i održavanje *Dužijance* u Mostaru, u prapostojbini bunjevačkih Hrvata. Najavio je da će se dobitvenim sredstvima po natječaju Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske betonirati pod hangara u kojemu se čuvaju stari strojevi, te je pozvao prisutne da porade na tome da Udruga dođe u posjed barem jednog jutra zemlje, putem nekog nasljedstva ili da se zemlja kupi uz pomoć donacija. Posjedovanje zemlje omogućilo bi Udruzi sudjelovanje u međunarodnim natjecanjima iz IPA-projekata. U prikazu proračuna Udruge za 2021. godinu je istaknuo da je teško predvidjeti koliki će biti priljev sredstava po natjecanjima, jer još nije objavljen nijedan rezultat natječaja. Stoga se proračun, kako je rekao, može nazvati i fiktivnim.

Humanitarni filmski festival

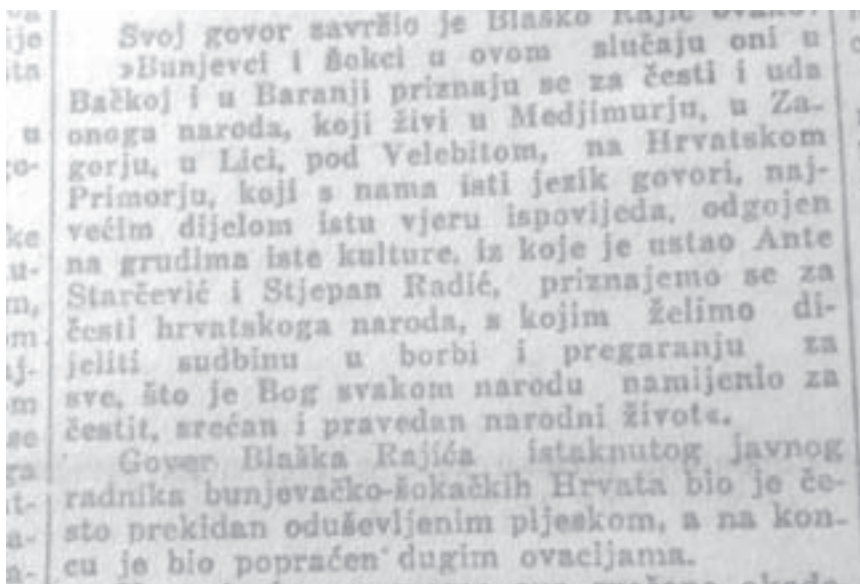
NOVI SAD – Od četvrtka, 6. svibnja, do nedjelje 9. svibnja, u Novom Sadu će na dvije lokacije biti održan humanitarni filmski festival *Drive-in for Life*, na kojem će tijekom četiri dana biti prikazano 16 autorskih filmova na temu »Feel Good«, dok je sav prihod od prodaje karata namijenjen za nacionalno udruženje roditelja djece oboljele od raka, NURDOR.

Najbolja nezavisna filmska ostvarenja bit će prikazivana u Dvorani 2 *Arene Cineplex*, ali i u prvom drive-in kinu u Novom Sadu, na Novosadskom sajmu.

Karte su u prodaji putem prodajne mreže *Gigstix* po cijeni od 1.000 dinara po vozilu za projekciju, a za projekcije u *Arene Cineplex*, po cijeni od 350 dinara.

Rajićev govor u Zagrebu, izlet sokolaša u Rumu

24. travnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* donosi izvadak iz govora **Blaška Rajića** održanog u Hrvatskom glazbenom zavodu u Zagrebu 23. travnja: »Bunjevci i Šokci, u ovom slučaju oni u Bačkoj i u Baranji, priznaju se za česti i uda onoga naroda, koji živi u Medjimurju, u Zagorju, u Lici, pod Velebitom, na Hrvatskom Primorju, koji s nama isti jezik govori, najvećim dijelom istu vjeru ispovijeda,

odgojen na grudima iste kulture, iz koje je ustao **Ante Starčević** i **Stjepan Radić**, priznajemo se za česti hrvatskoga naroda, s kojim želimo dijeliti sudbinu u borbi i pregaranju za sve, što je Bog svakom narodu namijenio za čestit, srećan i pravedan narodni život«.

25. travnja 1914. – *Neven* piše da će 3. svibnja hrvatski salašari u Gornjem Tavankutu osnovati svoju čitaonicu, »koja će našoj majki goditi i koja će nam gradom služiti u borbi za život, za opstanak roda bunjevačko-šokačkog«.

26. travnja 1928. – *Neven* piše da je uprava kotarske organizacije HSS-a priredila prošlog tjedna četiri javna zbora u Tavankutu pred crkvom. Oblasni zastupnik **Mirko Ivandekić** i drugi tajnik kotarske organizacije **Martin Čudina** održali su dulje govore o svrsi i cilju dolaska čelnika Seljačko-demokratske koalicije **Stjepana Radića** i **Svetozara Pribićevića** u Suboticu. Obišli su sve četiri mjesne organizacije u Tavankutu i obavijestili narod o potrebi složnog istupa na seljačko-demokratskom zboru.

26. travnja 1940. – *Subotičke novine* pišu da je 21. travnja održan u Bajmaku veliki zbor HSS-a na kojem su sudjelovali tamošnji Hrvati, Nijemci i Mađari.

27. travnja 1912. – *Mitrovački glasnik* piše da su ogranci Hrvatskog sokola u Srijemskoj Mitrovici i Rumi dogovorili zajednički izlet sokolaša u Rumu za 28. travnja. Sastat će se u Hrvatskom domu u Rumi, gdje će se dogovoriti oko zajedničkog sudjelovanja na sokolskom sletu u Pragu.

28. travnja 1927. – *Neven* piše da su 27. travnja somborski katolici izabrali **Antuna Skenderovića** za somborskog župnika. Osim njega, kandidati su bili još: **Josip Đurić** i **Franjo Svraka**. Kod prvog glasanja dobili su Skenderović i Svraka svaki po 17 glasova, a kod drugog glasanja Skenderović 18, a Svraka 16.

28. travnja 1939. – *Subotičke novine* pišu da je umirovljeni profesor peštanskog sveučilišta **Edo Margalić** preveo na mađarski jezik roman *Zlatarevo zlato* **Augusta Šenoe**.

29. travnja 1922. – *Neven* donosi članak o prvacima somborskih Hrvata **Antunu Bošnjaku** i **Josipu Paliću**. Članak počinje ovako: »Ovo su dva najznamenitija muža u povisti današnje Bunjevine u Somboru. Antun Bošnjak je časni predsjednik Bunjevačkog Kola u Somboru, a Josip Palić je pak revni vođa i predsjednik političke bunjevačko-šokačke stranke«.

30. travnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* donosi zaključke pododbora Matice hrvatske u Vukovaru. Uspostavit će se kulturne veze između Vukovara i bačkih Hrvata, održat će se predavanje i akademija o radu bačkih Hrvata, 30. travnja otputovat će u Suboticu prof. **Luka Halat** i **Draгутin Đurić** sudbeni prislušnik da se dogovore o pojedinostima s predstavnicima tamošnjih hrvatskih društava.

30. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je u Hrvatskom domu u Somboru održan sastanak radnog odbora HSS-a za Bačku i Baranju. Prisustvovali su iz Subotice senator **Đido Vuković** i **Mihovil Katanec**, iz Baranje **Jerko Zlatarić**, iz Odžaka odvjetnik dr. **Ivo Knežević** i predsjednik općine iz Bajmaka **Nikola Babić**, a iz Sombora dr. **Grga Vuković**, **Ante Matarić** i **Stanko Tomić**. Zaključeno je da se u Bačkoj i Baranji održi više skupština. Napose je bilo govora o velikoj manifestacijskoj skupštini u Subotici.

Petar Hranuelli, kipar

KREATIVNI RAZGOVORI s kamenom

Kad se rodite na kamenu, kad se igrate s njim, kad živite s njim, kamen vam je u srcu, kaže ovaj umjetnik podrijetlom s otoka Brača

Hrvatski kipar **Petar Hranuelli** čest je gost u Srbiji, i kao sudionik umjetničkih kolonija i kao izlagač. Početkom godine imao je medijski vrlo zapaženu izložbu u beogradskoj *Galeriji 73*. Ovu izložbu, skupa s Galerijom, organizirao je HKD Hrvatski kulturni centar *Beograd*, a uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Hranuelli je rođen 1975. na otoku Braču, a njegov opus je i materijalom i vitalnošću vezan uz to ishodište. Kako navodi kritika, njegove kamene skulpture formi apstrahiranih iz figurativnog prikazuju najčešće žene (Venere) i ljudske figure općenito, redovito u dijalogu s tradicijom od prahistorije preko klasične antike do suvremenog doba. Stvara i u drugim materijalima, poput stakla, a odlike nje-

govog stvaralaštva su vitalnost i bujnost, bilo da se radi o skulpturama manjeg formata ili javnoga karaktera.

Izlaže od 1994., a predstavio se na više od 50 samostalnih i više od 100 skupnih izložbi u zemlji i inozemstvu. Mnoga djela mu se nalaze u stalnom postavu muzeja, galerija, privatnim kolekcijama u Hrvatskoj i u inozemstvu (Slovenija, Njemačka, Nizozemska, Italija, Austrija, Srbija, Turska, Engleska, Crna Gora, Španjolska, SAD, Čile, Švicarska, ...). Dobitnik je nekoliko nagrada i priznanja. Član je HDLU-a od 2006. godine. Živi i stvara u Zagrebu.

Kao kipar, kako ste prepoznali ljubav prema kamenu?

Kad se rodite na kamenu, kad se igrate s njim, kad živite s njim, kamen vam je u srcu.

Osim zavičajnog, bračkog, pronašli ste kamen za stvaranje i na drugim lokacijama. Kako komunicirate s tim materijalom?

Gdje god dođem, volim naći izvorni kamen. U Lici sam našao lički. U Tamjanici, u Srbiji, radim od sičevačkog kamena i sa svakim imam priču i razgovaram. Ni jedna ova skulptura ne bi se dogodila da nisam pričao s kamenom. Kamen mi kaže što trebam odvojiti kao višak i samo ostavim ono šta treba.

Dogodi li Vam se ponekad da Vas kamen ne sluša, da se polomi? Kako se kipar tada osjeća?

Pokušavam imati nekakav dijalog s kamenom, a kad vam se kamen polomi, to ostavlja rez u duši. Vi uložite veliki trud u svoj rad. A i financijski to košta.

Ljudi pričaju o Vama pa kažu »Meštrović, Roksandić, Hranuelli«. Što Vi kažete na takve usporedbe?

Pa ja bih bio tu mnogo skromniji. Meni treba još jako, jako puno godina rada da bih došao do toga. To su vrhunska imena, ima i drugih imena koja su manje poznata, ali ja sam još mali. Nisam skroman nego jednostavno uživam u tome što stvaram. To je moj život.

Stvarate i u staklu. Kažite nam više o tome.

Malo radim staklo. Ne volim lijevati staklo jer ga ne možete kontrolirati, ali brušenje stakla mi odgovara jer radim kao što radim kamen, baš onako kako ja želim. Sa staklom je jako opasno raditi, a i vaše zdravlje je tada ugroženo. Posebno pluća. Staklo radim u istoj formi kao kamen, jer je to onda igra svjetlosti.

Saznala sam da je kompletni postav jedne Vaše izložbe, rađen u staklu, prilikom potresa u Zagrebu, stradao. Što od toga planirate uraditi?

Sačuvat ćemo je za povijest. Ona će biti izložena. Katalog je napravljen. Povjesničari umjetnosti su pisali o tome i to će uskoro biti objavljeno.

Koliko danas ljudi ulažu u kiparstvo, u umjetnost, u odnosu na nekada? Ima li mecena?

Ne znam kako je to bilo nekada. Ljudi su kupovali umjetnička djela i uživali u tome. Danas ljudi više vole kupiti ime i onda imaju u kući skulpturu ili sliku pa kažu, imam **Konjovića**, imam **Savu Šumanovića**, imam **Meštrovića**, ali ne kuže se u kvalitetu djela. Djelo mora govoriti.

Jesu li umjetnici most koji spaja dvije države? Vidite li sebe tako, kada je riječ o Hrvatskoj i Srbiji?

Meni je drago da imamo suradnju. To je jako dobro zato što umjetnost nema granica. Ona je tu da se širimo, da surađujemo i da radimo odlične projekte.

HKC Beograd planira 2022. organizirati izložbu Vaših radova i u Subotici. Predložili ste da s Vama tada nastupi još jedan kipar. Recite nešto o tome.

Prijedlog je da guramo malo mlađe umjetnike kao što je **Petar Čujo**, koji je završio akademiju u Zagrebu. On je dvostruko mlađi od mene. Na mladima svijet ostaje i mi umjetnici koji smo postigli nešto moramo poticati mlađe kolege, jer, ako ne izlažu i ne prodaju svoje radove, neće imati mogućnosti baviti se time. Tako se, nažalost, talenti gase.

Ljiljana Crnić / Foto: HKC Beograd

»Godine novog preporoda«: 75 godina od objavljivanja knjige *Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata* Ivana Kujundžića (I. dio)

Prva bibliografija vojvođanskih Hrvata

Kujundžić je ovom knjigom postavio ne samo temelje za sve buduće bibliografije već je sačinio i prvi ozbiljni inventar knjiške popudbine ovdašnjih Hrvata

Pojam »bibliografija« svoj korijen duguje starogrčkim riječima *biblion* – knjiga i *grapho* – pišem. Na temelju toga se onda i izvodi osnovno značenje ovoga pojma: bibliografija predstavlja sastavljen popis, na određeni način, obrađene knjiške građe. U tom smislu, tradicionalni su predmet bibliografije knjige i druga tiskana građa (npr. periodične publikacije i novinske tiskovine), a u novije se vrijeme bibliografski obrađuje i neknjižna građa (npr. plakati, filmovi, kompaktni diskovi /CD/, elektroničke publikacije itd.).

Još ćemo reći kako bibliografije pružaju organizirane i strukturirane (po kriterijima autorstva, naslova, sadržaja, tematike, opsega, mjesta nastanka, vremena objave...), jasne i jednostavno ustrojene preglede kako knjiškog i inog naslijeđa tijekom povijesti, tako i iste produkcije u sadašnjosti.

Bibliografije i vojvođanski Hrvati

Za razliku od Hrvata u drugim krajevima, ali i Srba i Mađara s kojima su živjeli na istom zemljopisnom prostoru južne Ugarske, bunjevački i šokački Hrvati u Podunavlju, kao istočni rubni dijelovi hrvatskoga naroda, a na temelju brojnih negativnih društvenih čimbenika iz povijesti, znatno kasnije pristupaju radu na bibliografskoj obradbi vlastitoga književnog i uopće kulturnog naslijeđa. Konkretno govoreći, dok je bibliografski rad u Hrvatskoj počeo još sredinom 19. stoljeća, **Ivan Kukuljević Sakcinski** 1860. u Zagrebu izdaje svoju *Bibliografiju hrvatsku*, ovdje na istoku hrvatstva takva se praksa počinje zasnivati tek sedemdesetak godina kasnije, točnije sredinom prve polovine 20. stoljeća! Glavni razlog je tomu što je tek u to vrijeme na ovim prostorima došlo do snažnijega i svestranijeg, sustavnog i znanstveno utemeljenog pristupa u istraživanjima povijesti regionalne književnosti, kulturne baštine i povijesti podunavskih Hrvata. Ta su se pionirska nastojanja odvijala izvan prikladnih znanstvenih, prosvjetnih ili bibliotečnih ustanova, u često nepovoljnim društvenim i političkim prilikama, a bila su djelo nekoliko

učenih pojedinaca (npr. **Matija Evetović**, **Josip Andrić**, **Petar Pekić**, **Albe Šokčić**, **Ive Prčić**...), koji su u većini studije humanističkih i društvenih znanosti završili na Sveučilištu u Zagrebu nakon Prvoga svjetskog rata.

Kako, međutim, sve do danas nisu izgrađeni sukladni institucionalni okviri u sferi znanosti i visokoškolske prosvjete, niti je do početka 21. stoljeća postojala ustrojena profesionalna naklada i skrb glede knjiga unutar hrvatske manjinske kulture u Vojvodini, biva razumljivim zašto su, osim činjenice zakašnjelosti, i malobrojne bibliografije kod podunavskih Hrvata – tek nešto više od dvadesetak posve različitih bibliografskih radnji – djelo samoprijegornara pojedinaца, često onda urađenih i s određenim propustima i nedostacima. Osim siromašne prakse, druga osnovna značajka nakon osamdesetak godina takva, pa još i nekontinuirana, nastojanja na bibliografskome planu, zrcali se u činjenici da do danas nije sačinjena jedna cjelovita, obuhvatna i kritički obrađena bibliografija koja bi za predmet imala tiskovine podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca.

Ivan Kujundžić – autor prve bibliografije

Ivan Kujundžić je rođen 2. lipnja 1912. u seljačkoj obitelji **Grge Kujundžića** i Pauline, rođ. **Stantić**, na salašu, na Verušiću kraj Subotice. Osnovnu je školu pohađao u Subotici, gimnaziju u Zagrebu, Osijeku i Subotici, a završne razrede u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji kod isusovaca u Travniku. Bogoslovni fakultet završio je u Zagrebu. Biskup **Lajčo Budanović** zaređio ga je za svećenika 1934. Bio je vjeroučiteljem u osnovnim školama

i radio je u uredu Bačke Duhovne oblasti. Kao vjeroučitelj u Muškoj gimnaziji u Subotici radio je od 1936. do 1941., kada je mobiliziran kao vojni svećenik Potiske divizije. Iste se 1941. godine vratio u Suboticu, gdje su ga mađarske vlasti osudile na kućni pritvor, a u listopadu je otišao u Zagreb gdje je radio kao korektor u Društvu sv. Jeronima. U Suboticu se vraća za Božić 1943.

Nakon Drugoga svjetskog rata radi kao vjeroučitelj u Državnoj muškoj gimnaziji i u Učiteljskoj školi u Subotici, ali je zbog sukoba s prosvjetnim inspektorom bio otpušten. Kraće je vrijeme bio kapelanom u crkvi sv. Terezije u Subotici, do 10. rujna 1947., kada je odveden u subotički istražni zatvor pod optužbom da je bio član grupe »čiji je cilj bio borba protiv narodnooslobodilačke borbe, protiv njenih osnovnih načela, a naročito protiv bratstva i jedinstva jugoslavenskih naroda i federativnog uređenja Jugoslavije«. Svi su članovi spomenute grupe osuđeni na vremenske kazne, a Kujundžić je osuđen »na kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom u trajanju od 13 godina« i na gubitak građanskih prava u trajanju od pet godina nakon izdržane kazne. Ista mu je smanjena te se u Suboticu vraća 1954. kada odlazi, nakon smrti **Blaška Rajića**, na mjesto župnika župe sv. Roka. Iako se u sudskoj presudi ne spominje konfiskacija imovine, njegova je privatna knjižnica u cijelosti oduzeta i prenesena u subotičku Gradsku biblioteku, a po povratku iz zatvora istu počinje obnavljati. Ista je danas u vlasništvu Katoličkog društva *Ivan Antunović* i u hrvatskoj zajednici predstavlja knjižnicu s najvrjednijim fondom starih knjiga. Iznenada je preminuo 23. svibnja 1969.

Na kulturnom području Kujundžić je imao iznimno važnu ulogu. Aktivno je sudjelovao u radu Subotičke matice od 1935. do početka rata 1941. Njegov doprinos je bio u organiziranju važne priredbe pod nazivom *Razgovor*, koji se održavao svake godine 13. siječnja u čast obljetnice smrti preporoditelja biskupa **Ivana Antunovića**. Bio je referent za hrvatska omladinska katolička društva i duhovnik križarskog bratstva za srednjoškolce u Subotici. Bio je jedan od glavnih organizatora izložbe *Smotra bunjevačke prošlosti*, priređene u Subotičkoj matici od 29. rujna do 2. studenoga 1935. Posebno se istaknuo u dijelu izložbe koja se odnosila na povijest knjige i drugih tiskovina u bačkih Hrvata. Sudjelovao je kao tajnik u organizaciji najveće nacionalne manifestacije, proslave 250. godišnjice seobe jedne veće grupe Bunjevaca u Bačku, održane od 14. do 16. kolovoza 1936. Uređivao je *Subotičke novine* od 1935. do početka rata 1941., kada su prestale izlaziti. Kao izdavač i odgovorni urednik naznačen je Blaško Rajić, ali je stvarni urednik bio Ivan Kujundžić. Objavio je brojne

članke o pojedinim aktualnim temama. Bio je članom Hrvatske kulturne zajednice, osnovane 1936., s ciljem ujedinjavanja i usmjeravanja rada svih hrvatskih društava u Bačkoj. Nakon povratka iz zatvora sve do konca života usmenim je putem prenosio svoje bogato znanje iz kulturne prošlosti ovdašnjih Hrvata mlađim kolegama katoličkim svećenicima i tako bio jednim od najvećih neformalnih učitelja među Hrvatima u Bačkoj uopće.

Prevodio je s francuskog jezika, a knjige su često bile umnožene šapirografom. Pisao je pripovijetke – većinu ih je objavio u časopisu *Obitelj* (Zagreb, 1942. i 1943.), a neke u zbirci *Deran s očima* (1969.), čije objavljivanje nije doživio. Njegova cjelovita bibliografija objelodanjena je u ovoj knjizi, a obuhvaća bibliografske popise a) znanstvenih, prevodilačkih i književnih djela, zatim b) objavljenih knjiga, c) članaka pripovijesti i pjesama, te d) radnji o njemu (str. 76-94).

Počeci bibliografske prakse Hrvata u Vojvodini

Prvi ozbiljniji bibliografski rad kod ovdašnjih Hrvata zatičemo na izradi bibliografije pojedinca – riječ je o cjelovitoj bibliografiji narodnoga preporoditelja Ivana Antunovića, koja je djelo književnoga i kulturnog povjesničara dr. Matije Evetovića (Aljmaš, 24. veljače 1894. – Subotica, 2. srpnja 1972.), a objavljena je 1935. u njegovoj knjizi *Život i rad biskupa Ivana Antunovića narodnog preporoditelja* (Subotica, 1935.). Uslijedila je zatim prva predmetna bibliografija u ovdašnjih Hrvata – *Bibliografija o Šokcima i Bunjevcima Stjepana Bartolovića* (Bač, 23. studenog 1909. – Zagreb, 11. veljače 1992.), koja je objavljena u dnevnom listu Hrvatske seljačke stranke *Hrvatski dnevnik* od 22. IX. 1940. (izlazio u Zagrebu). Ona donosi bibliografski obrađenu građu s područja povijesti, folklor, filologije, kulture i politike.

Povijesno promatrano, uslijedila su zatim bibliografska nastojanja katoličkoga svećenika Ivana Kujundžića koja su imala za cilj izradbu jedne predmetno daleko obuhvatnije bibliografije: smjerila je na popis ukupne kulturne baštine podunavskih Hrvata, kada su u pitanju knjige, periodika i novinske tiskovine. Prvi su njegovi rezultati objavljeni u prvom samostalnom bibliografskom djelu ovdašnjih Hrvata s nazivom *Prilog kulturnoj povijesti bunjevačko-šokačkih Hrvata*, objavljenom na 78 stranica u Subotici početkom 1946. u nakladi Subotičke matice. Njezin središnji dio čini poglavlje »Bunjevačko-šokačka bibliografija« (str. 11-72) koje donosi popis samo monografskih publikacija, to jest knjiga. Objavio ju je pod pseudonimom **Krešimir Bunić**, sa sljedećom posvetom »Posvećeno Sinovima bunjevačko-šokačke Nane, koji dadoše sve svoje za očuvanje svete katoličke vjere i hrvatske narodnosti Bunjevaca i Šokaca«.

Tomislav Žigmanov

Blagoslov žita u Đurđinu

Započela proslava ovogodišnje *Dužijance*

Blagoslovom žita u Đurđinu u nedjelju, 25. travnja, na »Markovo«, započeo je program proslave ovogodišnje žetvene svečanosti *Dužijance*. Tim je povodom u crkvi sv. Josipa Radnika održana sveta misa koju je predvodio mons. dr. **Andrija Anišić**, uz koncelebraciju đurđinskog župnika **Dražena Dulića** i župnog vikara u Horgošu **Tomislava Vojnića Mijatova**.

Dio propovijedi sv. mise bio je posvećen sv. Marku, svečaru toga dana, te je vlč. Vojnić Mijatov, među ostalim, rekao:

»Kako savršeno slijediti dobrog pastira (Isusa Krista) najbolje dokazuje današnji svečar – sveti Marko, jedan od četverice evanđelista. Marko gotovo nije ni poznavao Isusa, već je vijest o životu Mesije primio od apostola Petra, čije je propovijedi zapisivao i na temelju

toga sastavio svoje evanđelje. On kad propovijeda o događajima Isusova života, to čini jednostavno i da svakome bude jasno. Marko je bio veliki evangelizator, svjedok, i to ga je koštalo života. Na kraju je bio mučenik za Krista. Kada Marko govori o Isusu, on uvijek govori o njemu kao ljubljenoj sinu Božjem, po kome je u svijet došlo kraljevstvo Božje. U središtu njegova života jeste radosna vijest Isusa Krista, sina Božjega. I sveti je Marko, slušajući glas pravoga pastira – Isusa Krista, postao i sâm pastir koji je u potpunosti u službi Bogu. Nikakve sumnje, muke, nevolje nisu ga ponukale da napusti 'Božju njivu'. I ono 'sjeme' Božje riječi koje je palo u Markovo srce nikada nije prestalo rasti i donositi obilate plodove«.

Po završetku svete mise uslijedila je procesija od crkve do njive (na kojoj će 10. srpnja biti održan jedan od naj-

Blagoslov polja u Staroj Binguli

Usubotu, 24. travnja, upriličen je blagoslov polja u Staroj Binguli. Riječ je o tradicionalnom blagoslovu polja koji je uobičajen za blagdan svetoga Marka, evanđelista. Obred blagoslova predvodio je župnik župe Sveta Ana, majka Blažene Djevice Marije u Laćarku vlč. **Ivica Zrno**, a spomenutoj župi pripada filijalna zajednica Sveti Petar, apostol u Staroj Binguli.

Vjernici iz Stare Bingule su u velikom broju poljoprivrednici, vinogradari i voćari, te je organiziranje markovskog blagoslova među njima pokazalo lijepe rezultate i iz godine u godinu okuplja veći broj sudionika. Blagoslov se organizira u polju, a sva-

većih događaja *Dužijance* – *Takmičenje risara*), gdje je mlado žito blagoslovio đurđinski župnik Dražen Dulić.

Nakon ovog čina nazočnima se obratio direktor Udruženja bunjevačkih Hrvata *Dužijanica*, koje je i organizator svih događaja koji čine ovu manifestaciju, **Marinko Piuković**:

»Nakon mise i čina blagoslova započeli smo proslavu ovogodišnje *Dužijance*, program vrlo bogat i sadržajan. Planiramo puno toga u ovom vremenu, ovakvom kakvom jeste, punom izazova. Nismo sigurni da ćemo moći sve održati, ali vjerujemo da će to biti ostvarivo više nego prošle godine«.

Na koncu je pozvao nazočne da uberu strukove žita kako bi krasili njihove domove do svog sazrijevanja, što je većina i učinila.

Uz brojne župljane đurđinske župe sv. Josipa Radnika, te ostale vjernike, svetoj su misi i blagoslovu žita prisustvovali članovi Organizacijskog odbora *Dužijance*, konzul savjetnik Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Ivan Ru-kavina** i član Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća zadužen za kulturu **Vojislav Temunović**.

I. Petrekanić Sič

ke godine druga obitelj preuzima ulogu domaćina, te se s njihovog obiteljskog posjeda, pokraj polja, moli za blagoslov cijeloga sela. Samim time može se govoriti o jedinstvenom obliku blagoslova u Srijemskoj biskupiji.

Posebnost ovogodišnjeg blagoslova bila je vidljiva i u starosnoj dobi sudionika. Naime, među okupljenim vjernicima bila je prisutna najstarija župljanka s punih 81 godinu i najmlađi župljanin od 8 mjeseci starosti.

I. Z.

Plodovi kršćanskoga života

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Slika trsa i loze česta je u Svetom pismu. Njome se dočarava odnos Boga i čovjeka. I Isus je koristi želeći nam naglasiti da je on jedini izvor života. Zato ne smijemo dopustiti da nas išta zavara, te zaboraviti Isusovu pouku, jer život nije samo, usko gledano, življenje na zemlji.

Trs i loza

Jednostavna slika trsa i loze u Isusovoj pouci krije veliku snagu i jedinu istinu ljudskoga života (usp. Iv 15, 1-8). Svakom je dobro poznato da se loza, kada izgubi vezu s trsom, suši i propada. Dakle za lozu su samo dvije mogućnosti: biti zelena ili suha. Tako i za čovjeka: izabrati život ili ga odbaciti. Odnos trsa i loze odnos je Krista i njegovih učenika. On je trs iz kojega crpimo snagu za život. Ne radi se tu o pukom poznavanju njega i njegova nauka. I farizeji i mnogi drugi njegovi suvremenici su ga poznavali jako dobro i znali su što on naučava, ali su ga odbacili. Ne moramo ga mi tako radikalno odbaciti, dovoljno je ignorirati ga, zaboraviti ono što on naučava i tako samostalno odabrati da budemo suha loza koja se u vatru baca.

»Tko ostaje u meni i ja u njemu, taj donosi mnogo roda« (Iv 15,5). Dakle, biti povezan s trsom, izvorom života, ne znači samo Isusa poznavati, nego u njemu biti. A tko je u Kristu pozna se po plodovima. Često pod plodovima u svome životu mislimo na uslišane molitve. Ako smo povezani s Kristom, ako molimo i pobožni smo, on će uslišati naše molitve i život će nam biti ljepši i lakši, smatramo. No, Isus ne smatra plodovima uslišane molitve nego naš način života. Biti Kristov učenik znači nositi križ, prolaziti kroz kušnje i mrak, ali svejedno donositi plodove o kojima on govori. Ti plodovi su naš način života i odnos prema njemu i bližnjima i onda kada nam je teško.

Naše molitve su često sebične i površne. Kroz njih uglavnom tražimo samo svoju volju, a ne volju Božju i zato ostaju neuslišane, a mi postajemo nesretni i razočarani. Isus je uvijek i u svemu tražio volju Očevu, a mi koji svoj život u njemu pronalazimo, poput njega trebamo i postupati. Dakle, moliti, ali ne samo tražiti ispunjenje svojih želja nego ispunjenje volje Božje. Tako ćemo prestati biti opterećeni jedino ovim životom, te nećemo biti nesretni i razočarani, a molitva koju će nam on sigurno uslišati jest život vječni.

Ljubiti djelom

Povezanost s Kristom, vidljivo je u životu svakog njegovog učenika, kao što loza povezana s trsom živi i donosi rod. Ivan u svojoj poslanici kaže: »ne ljubimo riječju i jezikom, već djelom i istinom« (1Iv 3,18). Da je Bog ljubav i da od svojih učenika zahtijeva da njega ljube i da se ljube međusobno, to svi dobro znamo. No, ljubav nam često ostaje samo na razini riječi. Ivan nas podsjeća da ljubiti ne znači govoriti nego činiti. A život nam svakodnevno otkriva načine kroz koje možemo ljubiti djelom, samo ih mi često ne prepoznavamo, ili ih ne želimo prepoznati, jer zahtijevaju ulaganje napora i izlaženje iz ustaljenog komfora. Ljubiti djelom znači ne štedjeti sebe zbog Boga ili bližnjega. Znači podnijeti žrtvu, odricati se, i to šutke, bez hvalisanja i traženja časti. Onaj tko u Kristu živi smoći će snage za takva djela, donijet će plod. Nismo sveci, pomisliti ćemo, preteško je tako živjeti. Ponekad mislimo da su plodovi neka velika djela, no Bog cijeni sve naše pokušaje da u njemu ostanemo, i da ljubimo. On cijeni kada prepoznamo svoje padove i stalno iznova pokušavamo biti bolji i transparentniji kršćani. Među ostalim, i to su plodovi koje od nas očekuje.

Župa sv. Nikole Tavelića:
Posveta žita na Markovo

Urod njivama i plodonosna vjera

Zahvaliti Bogu za darove zemlje – to su ljudi s ovih prostora oduvijek činili, svjesni koliko njihov trud ovisi od čudi neba. Od sjetve pa do trenutka kada bogati urod skinu s njiva. Treba im kiša kada posiju, toplo vrijeme da sjeme nikne, ugodni ljetni dani bez žege, tuče i oluja, lijepa jesen da pokupe sav urod s njiva. Hoće li nebo to i podariti ili će jedna tuča uništiti sve napore? Od toga se strahuje dok i posljednje zrno ne bude na sigurnom.

Na somborskim salašima nekada je bio običaj da se za Markovo blagoslovi mlado žito. Činilo se to na unaprijed odabranoj njivi na kojoj su se vjernici okupljali nakon svete mise. Okupljali su se ne samo salašari već i vjernici iz Sombora. Svećenik je blagoslovio mlado žito, a od tog blagoslovljenog žita vjernici su po malo nosili svojim kućama. Taj običaj ponovo su oživjeli u župi sv. Nikole Tavelića, na Bezdanskom putu, na što ih je potaknuo vlč. **Luka Poljak**.

»Sveti Marko je pozvan svojim zagovorom donijeti, ne samo urod našim njivama nego prije svega plodonosnu vjeru cijelom svijetu. Upravo je sveti Marko u svom evanđelju zapisao Isusovu prispodobu o sijaču i zrcima: neko padne kraj ceste i ptice ga pozobaju, drugo padne na kamen i osuši se jer nema dovoljno zemlje, treće padne na trnje koje ga uguši, četvrto padne na plodno tlo, razvije se i donosi bogat urod. Dok Crkva blagosilja zemaljsko polje, sveti Marko nas poziva da se podsjetimo na polje koje je još bitnije i vrednije: polje naše duše i našeg srca. Od blagoslova njiva imate bolju žetvu za jednu godinu, od blagoslova njiva svoje duše imate blagoslov za čitavu vječnost«, kazao je vlč. Poljak vjernicima okupljenim na polju žita obitelji **Čuvarđić**.

Župa sv. Nikole Tavelića je osnovana prije 50 godina i vjernici ne pamte da je nakon svete mise u crkvi na ovakav način organizirana posveta žitnih polja.

»Postoji razlog zašto se njive blagosiljaju baš na blagdan sv. Marka, a ne recimo u jesen ili zimu. Oko Marko-

va je zemlja pripremljena, sjetva je uglavnom završena, pšenica se zeleni, zob i pšenica su posijani, zasađen krumpir. Na taj način zemlja je pripremljena za blagoslov Božji i plodan urod. Tako je i s našim dušama – moramo svoja srca uzorati, zalijevati i u njih posaditi i posijati buduće plodove. Učini sve što možeš sa svoje strane, a Bog će ti dati ono što je njegovo», kazao je vlč. Poljak.

Iako se običaj blagoslova žitnih polja proteklih desetljeća izgubio, stariji salašari pamte kako je svake godine

žito blagoslovljeno ne nekoj od njiva na periferiji Sombora. Povorka je kretala iz crkve Presvetog Trojstva do njive gdje bi se žito posvetilo. Svatko od vjernika ubrao bi malo žita pazeći pri tome da ne ošteti korijen biljaka. Tako je ove godine bilo na Bezdanskom putu, gdje su se, osim vjernika s tih salaša, okupili i vjernici iz Sombora i Gradine, riješeni da ubuduće svake godine na ovakav način obilježe sv. Marka.

Z. V.

Piše: Katarina Korponaić

Drveni ukrasi poput lepeze

Na Paliću u Orbánfalva ulici, kojoj više odgovara naziv aleja zbog prostranosti, ljepote i zelenila, davno projektiranoj s velikom pozornošću na potezu od željezničkog kolodvora ka malom trgu i parku, nekoliko vila još svjedoči o vremenu koncem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća, kada su podignute kao ljetnikovci imućnih obitelji, okruženi voćnjacima i vinogradima. **Ilona Gubi** je 1966. godine došla kod svoje tete u vilu *Lepeza* u ovoj ulici i zatekla je još ono prijašnje stanje: veliki voćnjak kajsija oko objekta, sve do ruba susjedne ulice. U međuvremenu je na tom nekadašnjem velikom placu napravljeno

nekoliko kuća, kao i na okolnim, u prošlosti znatno većim placevima, prema novijem urbanističkom planu donijetom prije pedesetak godina.

Nažalost, nepoznat je graditelj vile *Lepeza*, kao i godina izgradnje; ne zna se ni je li to njeno autentično ime od nastanka ili ga je dobila naknadno zbog oblika drvenih ukrasa na trijemu, koji se i danas čuvaju u originalnom izdanju. Drugi elementi na objektu su mijenjani, no trijem je od svih vlasnika sačuvan u autentičnom izgledu. Opisujući posljednje desetljeće devetnaestog stoljeća i nastanak paličkog urbanog naselja »preko pruge«, **Branka Šadi** piše (*Subotičke novine*, »Vila *Lepeza*«, 16. kolovoza 1985.): »U ovom spletu našla se jedna vila, za ono vrijeme neuobičajenog trijema i verande... Svjedočanstvo je to o nadahnuću jednog neimara koji je osmislio ovaj objekt, napravljen doista neobično – u obliku lepeze koja se sklapa«.

Bake pudari

Današnju priču o staroj fotografiji posvećujemo pudarima iz Surčina. Fotografija datira iz 1974. godine i iz obiteljskog je albuma **Ljerke Vlačine**, kćerke poznatog surčinskog pjesnika **Pavla Pavlovskog**. Na fotografiji su s lijeva na desno: Pavle Pavlovski, **Agneza Jutić**, **Marija Pavlovski**, **Mira Baroš**, Ljerka Vlačina, njezin muž **Đurađ Vlačina**, a uz njih je baka **Manda Volarić**. Ljerka nam je i sugovornica u ovoj priči u kojoj nam je detaljno opisala kako se nekada pudarilo u surčinskim vinogradima.

Na obroncima Bežanijske kose, koji se protežu duž donjeg dijela Surčina, nalazili su se vinogradi. Nekada je svaka kuća u selu imala manji ili veći vinograd.

»Moja obitelj je posjedovala vinograd koji se protezao od Baštovanske ulice, dijela u ravnici, sve do Vinogradarske ulice, dio brijega. Vinogradi su bili posađeni na trsove. Svaki trs je imao svoju točku, drvo na koje se vezivala loza. U drugoj polovici kolovoza, kada grožđe počinje ruditi, običaj je bio da se čuva vinograd. Pretihodno pošprican plavim kamenom, okopan i ograbuljan, vinograd je bio spreman za čuvanje. Moja baka **Marija Pleša Pavlovski**, rođena 1900. godine, svakog je jutra s cegerom preko ruke, u kome je bilo nešto hrane i obavezno klupče konca i heklica, odlazila u vinograd i čuvala ga. Skoro svaki vinograd je imao i kolibu napravljenu od trske, koja je služila kao sklonište od kiše ili jakog sunca. Moj zadatak je bio da nakon povratka kući iz škole odnesem baki ručak. Dok bi baka ručala, ja bih s klepetušom (veliko zvono), trčala duž vinograda, klepetala i plašila čvorke i vrane. Zašto je baka čuvala vinograd tada mi nije bilo jasno, ali običaj je običaj i mi smo ga poštivali«, kaže Ljerka.

Bake su se tako u vinogradu družile, plele, štrikale, heklale i pričale. One su bile pudari. Vraćale bi se kući navečer, kada je crkva zvonila »Zdravo, Marijo«, oko 20 sati.

Berba grožđa

Dan predviđen za berbu grožđa je za mještane Surčina bio poseban, veseo i zabavan. Grožđe se obično bralo krajem rujna. Toga dana okupili bi se susjedi i rođaci, svatko s vjedrom u ruci i dolazili bi u zakazano vrijeme u berbu.

»Tetak **Ivan Jutić** uprezao bi svoje konje u kola u koja bi se stavljale kace i pletene košare. A mi djeca, poredali bi se u kola i sretni odlazili u berbu. Doručak u vinogradu je bio posebno lijep i ukusan. Kruh, sir, slanina, barena jaja, rajčica, luk i obavezno jedna ruda salame. Još i danas neki naši prijatelji, koji su dolazili iz grada u berbe, s nostalgijom se sjećaju tog doručka i njegovog nezaboravnog okusa. Mama je lijepo grožđe stavljala uz stazu i ono bi se sakupljalo po završetku berbe. Svakome je to lijepo grožđe stavljala u vjetro. Grožđe se muljalo u vinogradu i tako bi se odvozilo kući. Od lijepog grožđa su se pravile *evenke*, na vinovoj lozi, štapu dužine jednog metra, nizali su se vezani grozdovi jedan iznad drugoga. *Evenke* su ličile na velike grozdove. Tata bi ih kačio ispod strehe, pa smo imali svježeg grožđa sve do zime. A od bijelog grožđa mama bi pravila kompotdunst, s kojim smo se zaslađivali preko zime. Lijepi dani djetinjstva se nikada ne zaboravljaju«, završava svoju priču Ljerka Vlačina.

Pjesnik iz Surčina Pavle Pavlovski napisao je pjesmu *Pudari*, koju je posvetio svim surčinskim pudarima. Ona je objavljena u zbirci pjesama *Srijemski bokal*, koja je objavljena 1984. godine.

Pudari (dio pjesme)

Kolibe pod trskom stare
Sjećaju me na pudare
Koji su svoj život znali
S vinogradom drugovali.
Jesen pozna, sve zarudi,
Žuti listak k zemlji žudi,
Grožđe zrelo, crveno i bijelo,
Već se nose *evenke* kroz selo,
Cure, momke pozvaše na prelo,
Zasviraše stare tamburice,
Svuda pjesma, svo selo veselo.
Oj, Sremice lijepo ti je lice,
Krupne oči, duge trepavice...

S. D.

Izvrstan uspjeh hrvatskih odjela

Protekli vikend bio je u znaku natjecanja. Tako su oni nadareni učenici imali u potpunosti ispunjen vikend, no da im nije bio ispunjen samo vikend nego i dani, pa i tjedni vježbanja i rada dokazuju izvrsni rezultati. Ono što je bila otežavajuća okolnost jest da su učenici u proteklom periodu imali online nastavu, te su time postignuti uspjesi još značajniji.

Natjecanje iz hrvatskog jezika

Okružno natjecanje iz hrvatskog jezika i jezične kulture održano je 24. travnja u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu, a pravo sudjelovanja imali su učenici sedmog i osmog razreda cjelovite nastave na hrvatskom jeziku. Sudjelovale su tri škole: OŠ *Matija Gubec* iz Tavankuta, OŠ *Ivan Milutinović* i OŠ *Matko Vuković* iz Subotice, a postigli su sljedeće rezultate.

7. razred

Lea Vojnić Purčar, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – I. mjesto, mentorica **Mirjana Crnković**

Lea Vojnić, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – II. mjesto, mentorica **Mirjana Crnković**

Tomislav Mačković, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – III. mjesto, mentorica **Mirjana Crnković**

Luka Vuković, OŠ *Matija Gubec*, Tavankut – plasman na republičko, mentorica **Morena Rendulić**

Tanja Stantić, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Biljana Horvat**

Danijel Brajković, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Mirjana Crnković**

8. razred

Lana Vojnić Hajduk, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – I. mjesto, mentorica **Biljana Horvat**

Terezija Sekereš, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – II. mjesto, mentorica **Biljana Horvat**

Andrija Mandić, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – III. mjesto, mentorica **Mirjana Crnković**

Matija Ivković Ivandekić, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Biljana Horvat**

Aleksandar Vojnić Purčar, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Mirjana Crnković**

Ana Rukavina, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Biljana Horvat**

Barbara Piuković, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Mirjana Crnković**

Martina Stantić, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Biljana Horvat**

Sara Uršal, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – plasman na republičko, mentorica **Biljana Horvat**

Ante Vuković, OŠ *Matija Gubec*, Tavankut – plasman na republičko, mentorica **Morena Rendulić**

Natjecanje iz matematike

Okružno natjecanje iz matematike održano je 25. travnja u OŠ *István Kizur* u Subotici za cijeli Sjevernobački okrug, a na njemu su ravnopravno sudjelovali i učenici hrvatskih odjela, koji su bili malobrojni, ali su ostvarili izuzetan uspjeh. Rezultati su sljedeći:

4. razred

Martina Tikvicki, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – II. mjesto, mentorica **Jelena Korponaić**

5. razred

Ines Vojnić, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – I. mjesto, mentorica **Nevenka Tumbas**

6. razred

Andrija Matković, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – III. mjesto, mentorica **Nevenka Tumbas**

8. razred

Matija Ivković Ivandekić, OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – I. mjesto, mentorica **Jelena V. Mukić**

Andrija Mandić, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – II. mjesto, mentorica **Nevenka Tumbas**

David Šarčević, OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica **Nevenka Tumbas**

Ž. V.

Novi termin Pokrajinske smotre recitatora

Zbog zdravstvenih i organizacijskih razloga pomaknut je termin održavanja Pokrajinske smotre recitatora *Pjesniče naroda mog* za srijedu, 12. svibnja, kada će se natjecati mlađi uzrast (učenici od 1. do 4. razreda osnovne škole), s početkom u 9 sati, i srednji uzrast (učenici od 5. do 8. razreda osnovne škole), s početkom u 13 sati.

U petak, 14. svibnja, s početkom u 9 sati, nastupit će stariji uzrast (srednjoškolci).

Smotra će, kako poručuju iz Gradske knjižnice Subotica, biti održana online, putem ZOOM platforme, emitiranjem dostavljenih video snimaka recitatora. Snimka smotre bit će naknadno postavljena i na YouTube kanalu Saveza umjetničkog stvaralaštva amatera Vojvodine. Viši rang natjecanja, odnosno republička smotra, bit će održan po istom principu 28. i 29. svibnja.

Proljetni raspust

Danas, 30. travnja, započinje proljetni raspust za sve osnovce, koji traje do 10. svibnja. Školska godina završava 22. lipnja.

Budi pisac, pjesnik budi

Hrcko vas poziva da se uključite i sudjelujete na natječaju poezije i proze *Budi pisac, pjesnik budi*. Pjesme ili priče koje napišete treba poslati na *Hrckovu* elektroničku poštu (hrcko@hrvat-skarijec.rs).

Radovi mogu biti pisani hrvatskim standardnim jezikom, te mjesnim govorom (bunjevačkom i šokačkom ikavicom), a pravo na sudjelovanje imaju učenici osnovnih i srednjih škola.

Uz rad je potrebno poslati i sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i mjesta, ime i prezime mentora.

Rok je do kraja školske godine ili najkasnije do 20. rujna, a najbolji autori bit će nagrađeni na *Danima hrvatske knjige i riječi* – *danima Balinta Vujkova*.

Ž. V.

ZOVEM SE: **Goran Markuš**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Aleksa Šantić*, Vajska – 6. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: nemam

VOLIM: družiti se

NE VOLIM: kad me netko zadirkuje

U SLOBODNO VRIJEME: družim se s prijateljima

NAJ PREDMET: tjelesno i njemački

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: poljoprivrednik

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinovoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizviku u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormani, kreveti, viraogoshi, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovatelju za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Nema Prvomajskog uranka na Paliću

Nakon dužeg razmatranja kao i praćenja epidemiološke situacije u zemlji i preporuka Kriznog štaba Vlade Republike Srbije, poduzeće **Park Palić d.o.o.** donijelo je odluku da se tradicionalna manifestacija **Prvomajski uranak na Paliću** ove godine neće održati.

»Imajući u vidu činjenicu da manifestacija svake godine ima izuzetno veliku posjećenost, svojim savjesnim ponašanjem i otkazivanjem manifestacije želimo ispratiti odgovorne odluke koje je Grad Subotica donio kada je u pitanju organizacija sličnih događaja, ali i poručiti da su sigurnost i zdravlje svih nas na prvom mjestu«, navodi u svom priopćenju **Park Palić d.o.o.**

Besplatni mali oglasi uz kupon iz Hrvatske riječi koji VAŽI DO 4. 5. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga **CroArt** prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge. Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218; e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC **Bunjevačko kolo**, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra Telekom
011 44 22 009

Kristijan SEKULIĆ 53	Logori, kampovi, bivaci	Izjedanje, izgrizanje tla ili kamena	Fiktivna junakinja, princeza ratnica		Kisak Jedna video igra	The Lear. Analytics Learning Network	Litra	Edward Long- shanks	Mjesto u Srijemu		Jugoslav. glumica Ila 1907-1979	Američki rod biljaka	Ukrajinski slikar Ševčenko 1814-1861
Popularni junak talij. Western stripa										Sukob država Usijano, vrelo			
Zakup zemljišta, prihod od zakupa							Tekućina dobivena izluživanj. 3. samogl.						
Tal. strip crtič Sergio ... 1932-2011								Stil, način Oštre					
Presretan, obasjan radošću, veselo							Razbojnik, propalica North						
Rijeka Karst			Stanovnik Sjedinjen. Američkih Država	Hotel Novozelan glumac Csokas		Numer (krat.) četvorost. pakiranje			Kelvin Suština, bit nečega		Šampion Njega ruku i nožiju		
							Intr. Tone. Onl. Mash Thermal Inkject					Zemlja Kananaca po Bibliji	Sastanak, viđenje s nekim
Nevrijeme nepogoda (tur.)	Slatki talij. liker Am. film iz 1983.									Firma za dostavu robe u Srbiji			
Sumpor		Erotski magazin iz 80-ih 1. slovo								N. Arizona University Mjesto u Crnoj Gori			
Američki glumac nove generacije													
Austrija		IATA Operation. Safety Audit					Indijansko pleme na jugozap. USA	Majstor za tokarenje Gusar					
Reserve		Karlo Nero Obuća za rolanje			Morske ribice South								
Fratar (skr.) Manastir kod Šapca				Dio konja Mjera za zemljišta					Ante Rebić Aždaja			Tona	
					Vrsta rije- čne ribe A. Bekuta						Oznaka za švicarski kanton Ticino	Rade Jurčić	Dva lista slova
Kalij Pijenistica Schumann 1819-1896						Kalijev nitrat Road							
European Economic Commun.				Zemlja naroda Brita									

OKOMITO: K. TABORI, SCARFACE, EROZIVA, A. ROLE, XENA, AMERIKANAC, OMNER, MARTON, AR, IDELE HEROES, S. AB, LALN, TETRAPAK, R. L. I. N. TIJ, APAŠI, EL, BRITKE, PIRAT, RIJMA, POANTA, ALA, ŽARKO, KOLAŠIN, RINA, MANIKIR, TI, ANIBA, KAMAY, RJ, TARAS, SUSRET, AA

VODORAVNO: O. TEX WILTER, RAT, ARENDA, LUŽINA, BONELLI, MANIR, OZAREN, BARABA, RI, H. NR, K. AS, KUJAJET, IPOH, AMARETTO, AČS, S. EROTIKA, INU, CARTER JENKINS, A. IOSA, TOKAR, R. KN, PAPPALINE, FRA, SAPI, AR, T. KAONA, KARAS, CLARA, ŠALITRA, EEC, BRITANILJA

RJEŠENJE

Matej i Ivan Sabanov, senzacionalni osvajači ATP turnira u Beogradu

Nagrada za sav uloženi trud

Još od njihovih malih teniskih nogu *Hrvatska riječ* vjerovala je u blizance s Palića, braću **Mateja i Ivana Sabanova** i godinama redovito bilježila razvoj njihove teniske karijere. U subotu, 24. travnja, pobjedom protiv južnoameričke kombinacije **Behar-Escobar** (6:3, 7:6) u finalu ATP turnira iz serije 250 stigli su do svog dosadašnjeg najvećeg trofeja. Velikog i senzacionalnog naslova o kojem je proteklih dana bruji cijeli teniski svijet. Jer ne događa se baš tako često da jedan par s pozivnicom, koji je prije ovoga turnira imao svega tri nastupa na velikoj sceni uz skor 1-3, na koncu superiorno, bez izgubljenog seta, pokori mnogo poznatije i rankingom bolje protivnike. U ekskluzivnom razgovoru s Matejom, jednim od naših teniskih heroja, zamolili smo ga da s našim čitateljima podijeli dojmove zvjezdanog trenutka njihove bratske karijere.

Kada ste počeli vjerovati da biste mogli napraviti nešto veliko na ATP turniru u Beogradu?

Nakon prvog kola u kome smo pobijedili treće nositelje turnira **Klaasena i Mclachiana** shvatili smo kako možemo pobijediti svakoga na ovom turniru.

Koji Vam je susret bio najteži na cijelom turniru?

Najteži meč nam je bio meč polufinala protiv talijanske kombinacije **Berrettini-Vavassori**. Obojica su servirali jako dobro i imali smo samo nekoliko šansi koje smo, na sreću, uspjeli iskoristiti. Berrettinijeva lopta sa zadnje linije izuzetno je teška i morali smo taktički igrati tako da neutraliziramo njegove snažne udarce. Mislim da smo se za taj susret jako dobro taktički pripremili.

Predočite nam doživljaj finalnog susreta na jednom ATP 250 natjecanju?

Večer prije finala obojica smo spavali samo 2-3 sata, adrenalin je bio jači od sna. Ponovo smo s trenerima napravili taktički plan i od početka je sve funkcioniralo kako treba. Stigli smo do ranog breaka u prvom setu i držali servis bez većih problema. U drugom setu poticali smo sebe da moramo ostati agresivni i u jedanaestom gemu nam se to isplatilo, 'brejknuli' smo ih i servirali za meč. U tom trenutku krenule su razne misli i, kako to biva, na meč loptu u sljedećem gemu ruka je zadrhtala. Protivnici su to odmah iskoristili i napravili break. U tie-breaku trebalo nam je nekoliko minuta da se saberemo, a onda mi je Ivan rekao: »U finalu smo, vodimo set i igramo tie-break drugog seta. Blizu smo, tu smo«. Nakon toga odigra-

Turnir za povijest

1. kolo Sabanov, Sabanov – Klaasen, Mclachlan 6:4, 6:2
2. kolo Sabanov, Sabanov – Bedene, Sharan 6:1, 6:3
3. kolo Sabanov, Sabanov – Berrettini, Vavassori 7:6, 6:3
- Finale Sabanov, Sabanov – Behar, Escobar 6:3, 7:5

vamo pet nevjerojatnih poena i meč se završava našom pobjedom.

Što za Vas dvojicu znači ovaj prvi ATP naslov?

Ovaj naslov je nagrada za veliki trud i rad koji godina ma ulažemo u naše snove, ali i velika motivacija i poticaj za daljnji rad koji nas čeka na putu do svjetskog teniskog vrha, gdje mislimo i vjerujemo da nam je mjesto.

Braća Sabanov upisala su svoje ime u povijest svjetskog i tenisa na ovim našim prostorima i nakon Beograda više ništa neće biti isto. Kakvi su Vam daljnji planovi u nastavku sezone?

Plan nam je odigrati dva Challenger turnira prije sljedećeg ATP turnira koji će se također igrati u Beogradu i na kojem ćemo ponovno imati Wild card pozivnicu. Nakon toga očekuje nas nastup na našim prvim Grand Slam turnirima.

D. P.

ITF turnir u Subotici

Naslovi za Samardžića i Urbanovu

Na terenima TK *Spartak* iz Subotice prošloga tjedna odigran je ITF turnir za tenisače i tenisačice do 18 godina starosti, na kome su sudjelovale mlade nade »bijeloga sporta«. U pojedinačnoj muškoj konkurenciji naslov je osvojio **Matija Samardžić** (Crna Gora) koji je u finalnom susretu svladao **Mateja Dodiga** (Hrvatska). U konkurenciji djevojaka slavila je **Lucia Urbanová** (Češka) pobjedom protiv **Andreje Obradović** (Srbija). Naslov pobjednika muških parova pripao je Samardžiću (Crna Gora) i **Hadžimehmedoviću** (Srbija) nakon slavlja protiv kombinacije **Hinju, Zheng** (Kina). Čehinje Urbanová- **Smekalová** slavile su u natjecanju ženskih parova protiv sestara **Vaschenko** (Ukrajina).

D. P.

POGLED S TRIBINA

Derbiji

Proteklo 31. kolo 1. Hrvatske nogometne lige donijelo je dva derbija u kome su snage odmjerila četiri najveća kluba u državi. Na Maksimiru su igrali *Dinamo* i *Hajduk* (2:0), dok su na Rujevici snage odmjerili *Rijeka* i *Osijek* (0:0). Postignutim rezultatima najviše je profitirao aktualni prvak i branitelj naslova *Dinamo*, jer je kiksom *Osijeka* uvećao prednost na četiri boda uz susret manje. Osječanima će trebati nogometno čudo da se u preostalim prvenstvenim kolima dokopaju prvog šampionskog naslova u klupskoj povijesti. Baš kao što bi čudo bilo da se *Hajduk* uspije dokopati pozicije koja vodi u Europu. Zahuktala *Rijeka*, unatoč remiju na svom tere-

nu, sve je bliža ostvarenju glavnog cilja sezone i plasmanu na treću, euro poziciju.

Na drugoj strani tablice odigran je i derbi začelja između *Varaždina* i *Istre* (1:1), dvije momčadi koje se bore da izbjegniju pretposljednju poziciju koja vodi u doigravanje za ostanak u 1. HNL. Po bod svakome ostavio je potpuno otvorenu situaciju u kojoj je trenutačno baražni fenjer u rukama Puljana koji za Varaždincima zaostaju jedan bod. No, ostalo je još pet prvenstvenih kola do konačnog raspjeta.

Kako stvari stoje, na početku svibnja koji će donijeti i službeni završetak ove prvenstvene sezone, prvak će biti *Dinamo*, a ligu napušta *Lokomotiva*. Viceprvak je *Osijek*, dok će treću poziciju osvojiti *Gorica* ili *Rijeka*. U baražu za ostanak igrat će *Istra* ili *Varaždin*.

Hajduku na petom mjestu ostaje samo da što prije zaboravi ovu katastrofalnu sezonu...

D. P.

Narodne poslovice

- * Bolje je u kolibi pjevati nego u dvoru plakati.
- * Željezo reže i drvo i kamen, ali i njega hrđa jede.
- * Dobar glas daleko ide, a zao još dalje.

Vicevi, šale...

Muž uđe u kupaonicu, jer želi oprati majicu u perilici za rublje.

Gleda on perilicu, gleda, ali ni poslije dvije minute razmišljanja nema pojma.

– Koji program na perilici treba uključiti za pranje majice? – upita muž.

– Što je: pamuk ili sintetika? – pita ga žena.

– Ne znam!

– Pa što piše na majici?

– »Žuja je zakon!«

– Mama, hoćemo li u zoološkom vidjeti i rodu?

– upita Perica.

– Hoćemo!

– Sjajno! Baš me zanima hoće li me prepoznati.

Mudrolije

* Zapamti pravilo tri »N«: Nema ništa nemoguće.

* Najteže u životu je ne komplicirati sebi život.

* Mladost nije samo životna faza već stanje uma.

Vremeplov – iz naše arhive

Hećimović, Škrabalo, Ištvančić,
Zagreb 2005.

Iz Ivković šora

Klupice

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Jedva, al jedva, sam dočeko da već malkoc sunce ograne pa da se provozam mojom starom al skroz opravljenom biciglom kroz naše šorove, doduše od nji su samo ostali atarovi. Svit se raselio na sve strane svita za boljim i lakšim životom, a ostale samo po di koje zidine i križovi na međama kadgodašnji šorova. Jeto, tiram ja biciglu vamo prema Hrvackom Majuru, a ima samo par salaša do kadgodašnje pruge. Kadgod je to bila avlija do avlije, čeljadi moja, a sad samo vidim traktorčine ko svemirski brodovi a za njima se digla magla puna smrdljivog otrova što ga ovi novokomponovani, što Joso kaže, turbofolk poljoprivrednici nemilice rasipaju po našim njivama. Iđem ja tako sav snužen i mislim se o starim vrimenima, kad čim sam prišo Pačirsku prugu za mnom se zaletio jedan onako osridnji zeljov, pravi kadgodašnji pulin i vija biciglin točak. Pravo da vam velim, čeljadi moja, sav sam se niki ozario. Lipo me baš razdragala ta keranda, kugod da mi kazla: »Jeto, još nismo izumrli mi salašari, nismo u velikim broju al se još ne damo«. Meni kugod da je štogod graknilo, počo sam se obzirat pa gledat oko sebe. Ta, još nas ima. Jeni tamo je Jose Krište salaš, puši se iz odžaka, žive ljudi, pa tute na livo je i Gabričov salaš, i Nikin deran ne da da se ugasi didovina, pa Vecanov, Danče i Gabriške Dokmana, i u Luličovim ima svita. Jeto, šta kast? Ne vridi plakat za onim vrimenima, triba i oživit, dovest modernije do nji, tvrd put, dobra struja i salaši bi opet oživili. Kad sam obašo taj kraj, zaputio sam se Pačirskom prugom vamo prema Pavlovcu, tute me opet ništa steglo za srce. Bilo je kadgod nuz Pačirski put šurnajst salaša a sad borme do Mikičeva ni jedan. I Zečicin salaš je skroz srušen, na tim se salašu rodio moj pokojni bačo. Iđem tako i mislim se u sebi: tušta je tute ljudski života i sudbina prikinuto; čeljad morala zatrt ognjišta i raselit se, o njima niko nije vodio računa, uvik u se i u svoje kljuse. Hm, samo kad se mi možmo svađat u nedogled jel divan jel govor jel jezik, dospili smo so tim svađanjem i na televizije i na sokočala, već se i prite svime i svačime a, čeljadi moja, niko da ubarda kako smo mali mišovi na ovim bilim svitu, kratko trajamo, vik nam za čas proleti. I sve je to važnije od onog da sela nemaju poštu, da nemaju doktora, da nemaju zabavište, di ostavit dicu dok iđu služit i kriv zaradit. Debatuje se i prave kojikake rasprave okolo ničeg, a niko ne raspravlja da ditetu triba izvadit mandule, siroto skoro se guši i lipkovi ne pomažu al neće doktori. Ne mož zbog korone. Triba starom čoviku spasit život, srce otkaziva. Ajak, ne mož nikako, pa sad je korona i tako stalno... Čeljadi moja, jeto došo sam u selo. Nikako mi se steščalo kad sam vidio jedan dračov panjić što poviriva iz zemlje prid kućom. To je kadgod bila klupica. Na kojoj se sidilo kadgod do kog doba i divanilo, šalilo i smijalo. E, kandar su to bila puno lipča vrimenta. Vratite vi klupice i družite se, pa će nam svit bit bolji i veseliji.

Rič po rič

Od kere slanina

Piše: Željko Šeremešić

Par dana baka Janja ni sebe našla posla kod kuće, a dosadilo joj i gospodarit pa j od jutra do mraka gnječila najpametniju klupčicu u Podole. Znala j da joj snaji odlanilo ka j ošla od kuće no mislila se da i kadgod sebe mora dat na volju. Nabrojat bliže sto godina i još o svemu se brinit i određivat kako i šta ni lako. Ko u zo čas, ko da joj kogod željio napaklit, ni jedna njezina druga nos ko zna zašto ni promoljila napolje pa j morala sama študirad i rešavat tuđe brige. I tako joj došo na zub treći komšija, mali Ivica. Mali Ivica, ko što ime kaže, oduvik je bio od manji, od maloći svi su ga dovika vukli za uše, udarali mu čvegere, šutovali ga u dupe; on je uvik bio u svake sigre onaj za sprdat, njemu su uvik štagod oteli jel mu nisu dali ko svima. Ni sigrat se ni zno. Mali Ivica bio mršav ko štap, jest da su njegovi bili siromaški al na njemu je baš sve visilo. A i škula mu nikad ni išla baš. Za njeg su divanili da mu j i ono marširanje jedan-dva, jedan-dva bilo odviše puno. Jedni kažu da se i tu pritirivalo, da j bilo još i gorje. Svi su znali da ni voljio učit. Al što ni voljio učit, on ni voljio ni radit. Od motike bižo ko od vraga. Ni zno, ni tio, ni voljio, vrag će ga znat. Jedino je stalno divanio i drečo na svaj glas. Usta ni zatvaru. Škulu u selu j završio jel su mu kroz prste stalno gledali, žalili ga. Par put je i buktovo, a majka i dada su ga potirivali što j bilo još važnije pa j prošo. Sridnju škulu završio sam Bog zna kako, pa j kažu posto moler. Čak je i njegova pokojna baka Luca, njezina velika druga, kazala da od njeg neće bit ništa. Da »od kere neće bit slanina«. I naraso mali Ivica, al ono sam kako da se kaže naraso a osto isti. Nit je digode radio, nit se čim god bavio. Odjedanput se pročulo da j mali Ivica posto veliki. I bome to se i dalo vidit. Jedanput dotiro kući novu limuzinu, pa drugi put iz nje izašla stranska plavuša u kratke suknje. Za par dana izašla garavuša u još kraće suknje. I tako počo minjat limuzine i žene ko cigan konje. Počo nosit nikake špicaste naglancane cipele, uštirkane košulje, kravate, ruva nove mode. Njegovi su stali divanit kako radi u nikake stranke. Da glasno divani i da ga svi slušu. Kažu glasnogovornik. Zabrinila se baka Janja, ni zbog tog što j mali Ivica posto sad veliki i što glasno divani već što njeg kogod mora slušat i šta će pametno čut od njeg. Od jednog molera posto glasnogovornik. Pa još krenio radit. Šta taj sve ne zna i šta može pokvarit to ni dragi Bog ni vidio, zabrinila se baka Janja. Tako se i ono malo što se mogo vidit pristo javljat komšiluku. Dok ni čula za taj njegov posov, mislila da j pofalio i nuz put smoto digod velike novce. Jel ko bi njemu šta do, jel od čega bi zaradio kad ni zno ništa radit. I onda se pročulo u selu da j političar. Vidla je i čula baka Janja na televizije šta j to političar pa se baš i ni obradovala. Mudro je zaključila da nas političari manje više večito »farbu« što bi kazali, i eto sad naš moler mali Ivica posto političar. I tako j baka Janja odlučila pratit da slučajno i ne ispadne od kere slanina, što bi rekli od malog Ivica molera štagod. Pa makar dobar političar.

U NEKOLIKO SLIKA

Bereg: Radionica izrade korpi

Republika Srbija
Autonoma Pokrajina Vojvodina
**Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise,
upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice**
Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 487 4819
ounz@vojvodina.gov.rs
KLASA: 128-451-2090/2021-01

DATUM: 28. travnja 2021. godine

Na temelju članka 5. Pokrajinske skupštinske odluke o dodjeli proračunskih sredstava za financiranje i sufinanciranje programskih aktivnosti i projekata u području osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja i učeničkog standarda u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini (*Službeni list APV*, broj: 14/15 i 10/17) i članka 24. stavka 2. Pokrajinske skupštinske odluke o pokrajinskoj upravi (*Službeni list APV*, broj: 37/2014, 54/2014 – dr. odluka, 37/16, 29/17, 24/19 i 66/20), pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, raspisuje:

NATJEČAJ ZA FINANCIRANJE I SUFINANCIRANJE SREDNJIH ŠKOLA U AP VOJVODINI KOJE REALIZIRAJU DVOJEZIČNU NASTAVU U 2021. GODINI

Sredstva osigurana Pokrajinskom skupštinskom odlukom o proračunu Autonomne Pokrajine Vojvodine za 2021. godinu za financiranje i sufinanciranje srednjih škola u AP Vojvodini koje realiziraju dvojezičnu nastavu u 2021. godini (u daljnjem tekstu: korisnici) iznose **1.827.000 dinara** i to:

a) za programske troškove u funkciji realizacije dvojezične nastave (financiranje izvršitelja koji realiziraju dvojezičnu nastavu, troškova materijala za obrazovanje, stručnog usavršavanje zaposlenika – obuka nastavnog kadra u zemlji i inozemstvu, troškova nabave stručne literature i didaktičkog materijala, godišnje članarine za licencu *Cambridge centra* i članarine za međunarodnu maturu – IB, kao i svih drugih troškova u funkciji realizacije dvojezične nastave) **1.500.000 dinara**, i

b) za nabavu opreme u funkciji realizacije dvojezične nastave **327.000 dinara**.

Korisnik je dužan prilikom nabave usluga i opreme postupati sukladno odredbama Zakona o javnim nabavama (*Službeni glasnik RS*, broj: 91/19).

Pravo na dodjelu sredstava imaju ustanove srednjeg obrazovanja koje su dobile suglasnost Ministarstva prosvjete, znanosti i tehnološkog razvoja (u daljnjem tekstu: Ministarstvo) za izvođenje dvojezične nastave u školskoj 2020/21. godini.

KRITERIJI ZA RASPODJELU SREDSTAVA

Prilikom određivanja visine sredstava za programske troškove u funkciji realizacije dvojezične nastave, primjenjuju se sljedeći kriteriji:

- broj nastavnika koji sudjeluju u dvojezičnoj nastavi,
- broj učenika u dvojezičnoj nastavi,

opravdanost u smislu daljnjeg razvijanja dvojezične nastave.

Prilikom određivanja visine sredstava za nabavu opreme u funkciji realizacije dvojezične nastave primjenjuju se sljedeći kriteriji:

- broj dvojezičnih razrednih odjela, i
- broj nastavnih predmeta koji se predaju dvojezično.

NAČIN PRIJAVE

Prijava za dodjelu sredstava podnosi se na jedinstvenom natječajnom obrascu Tajništva. Uz prijavu na natječaj podnosi se sljedeća dokumentacija:

1. preslika akta kojim se dokazuje dobivena suglasnost Ministarstva,
2. nevezana ponuda za programske troškove, nabavu opreme (kalkulacija troškova).

Nepravodobne ili nepotpune prijave neće biti razmatrane.

Dodatne informacije u vezi s realizacijom Natječaja mogu se dobiti na telefon 021/487-48-19, 487-41-57.

O dodjeli sredstava korisnicima odlučuje pokrajinski tajnik nadležan za poslove obrazovanja na prijedlog Povjerenstva za provedbu natječaja, koje razmatra pristigle zahtjeve. Povjerenstvo zadržava pravo od podnositelja prijave, po potrebi, zatražiti dodatnu dokumentaciju ili informacije, odnosno odrediti ispunjenje potrebnih uvjeta za dodjelu sredstava.

Ukoliko prijavu potpisuje osoba po ovlaštenju, neophodno je priložiti uredno potpisano ovlaštenje za potpisivanje.

Rezultati natječaja se objavljuju na mrežnoj stranici Tajništva.

Rok za podnošenje prijave na natječaj je 20. svibnja 2021. godine.

Prijave se podnose osobno, predajom na pisarnici pokrajinskih tijela uprave u Novom Sadu (u prizemlju zgrade Pokrajinske vlade) ili poštom na adresu: Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, 21000 Novi Sad, Bulevar Mihajla Pupina 16, s naznakom naziva natječaja/programa i projekta.

Obrazac upitnika s prilogima može se preuzeti od **28. travnja 2021. godine** na službenoj internetskoj prezentaciji Tajništva: www.puma.vojvodina.gov.rs.

POKRAJINSKI TAJNIK, Zsolt Szakállas

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
**Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise,
upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice**
Bulevar Mihajla Pupina 16, 21000 Novi Sad
T: +381 21 487 4867
ounz@vojvodina.gov.rs
KLASA: 128-451-57-2/2021-01

DATUM: 21. 4. 2021.

Na temelju članka 5. Pokrajinske skupštinske odluke o dodjeli proračunskih sredstava za financiranje i sufinanciranje programskih aktivnosti i projekata u području osnovnog i srednjeg obrazovanja i odgoja i učeničkog standarda u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini (*Službeni list APV*, broj: 14/15 i 10/17) i članka 24. stavka 2. Pokrajinske skupštinske odluke o pokrajinskoj upravi (*Službeni list APV*, broj: 37/2014, 54/2014 – dr. odluka, 37/16, 29/17, 24/19 i 66/20), pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, donosi:

ODLUKU O DJELOMIČNOM PONIŠTENJU NATJEČAJA

za financiranje i sufinanciranje programa i projekata u području obrazovanja u AP Vojvodini u 2021. godini, klasa: 128-451-57/2021-01, koji je objavljen 3. 2. 2021. godine

U Natječaju za financiranje i sufinanciranje programa i projekata u području obrazovanja u AP Vojvodini u 2021. godini, klasa: 128-451-57/2021-01, koji je objavljen 3. 2. 2021. godine, djelomično se poništava Natječaj pod točkom »Đ« – Natječaj za financiranje i sufinanciranje osnovnih i srednjih škola u AP Vojvodini koje realiziraju dvojezičnu nastavu u 2021. godini, u dijelu koji se odnosi na srednje škole u AP Vojvodini koje realiziraju dvojezičnu nastavu u 2021. godini, za iznos od 1.500.000 dinara za programske troškove i za iznos od 327.000 dinara za nabavu opreme.

Obrazloženje

Dana 3. 2. 2021. godine, pod klasom 128-451-57/2021-01, Pokrajinsko tajništvo za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, raspisalo je Natječaj za financiranje i sufinanciranje programa i projekata u području obrazovanja u AP Vojvodini u 2021. godini.

Sastavni dio navedenog Natječaja, pod točkom »Đ«, jest i Natječaj za financiranje i sufinanciranje osnovnih i srednjih škola u AP Vojvodini koje realiziraju dvojezičnu nastavu u 2021. godini.

Uvidom u pristigle prijave srednjih škola koje realiziraju dvojezičnu nastavu, kao i u neposrednom kontaktu sa školama koje ispunjavaju uvjete Natječaja, utvrđeno je da zbog pogoršanja epidemijske situacije prouzrokovane pandemijom bolesti covid-19, značajan broj srednjih škola, koje realiziraju dvojezičnu nastavu, nije bio u prilici dostaviti prijave na navedeni Natječaj u utvrđenim rokovima.

Imajući u vidu prethodno navedeno, a prije svega svrhu i namjenu raspodjele proračunskih sredstava namijenjenih ustanovama u kojima se realizira dvojezična nastava, pokrajinski tajnik za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, donio je odluku kao u izreci.

Natječaj će ponovno biti raspisan odlukom pokrajinskog tajnika za obrazovanje, propise, upravu i nacionalne manjine – nacionalne zajednice, o čemu će zainteresirane ustanove biti pravodobno obaviještene.

Pokrajinski tajnik, Zsolt Szakállas

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Ljudi kao priroda i društvo

Planina Golija

Svi moramo nekoga pozvati kad trebamo neke odgovore. Zapravo ih imamo više za takve potrebe. Neke zovemo za savjet o majstorima, neke za zdravstveno savjetovanje, odabir liječnika, neke za ženske teme, druge za psihološko savjetovanje... Popis je dugačak, ali poanta je da je dobro poznavati ljude i skratiti put do dobrog izbora. Od svega navedenog obično pozovem prijatelja i savjetujem se s njim o pješačkim rutama; on je enciklopedija Gornjeg Podunavlja, propustovao je veći dio zemlje, zemlje u okruženju, a bio je i dalje. On je ukratko priroda i društvo. Ima izvrsne savjete za plovību u prirodi, prijedloge za kuhanje u prirodi, odabir odredišta po mom je ukusu i avanture mu nikad ne nedostaje. Ima najbolji recept za fiš paprikaš i vrlo sam zahvalna što ga imam u svojoj vojsci meni važnih ljudi.

Prošli vikend započeo je pozivom da mi skratim rutu kroz šumu. Dok mi je objašnjavao koji je način najbolji izbor za turu koju smo imali na rasporedu prošlog vikenda, spomenuo je da se moramo vidjeti kako bismo čuli priču o Goliji i podijelili sve potrebne kontakte. Nikad mu do sada nisam spomenula da planiram ići na Goliju, ali toliko se dobro poznajemo da mu ne trebam ništa reći.

Priprema za druženje

Već znam da će najmanje priča biti o popularnim mjestima Golije, te da ako želim imati cjelovit uvid, trebala bih sama obaviti osnovno istraživanje. Pa, krenimo zajedno. Golija se nalazi na jugozapadu Srbije i nalazi se na teritoriju pet općina: Ivanjica, Novi Pazar, Raška, Sjenica i Kraljevo. Najviši vrh Golije je Jankov kamen, visok 1.833 metra, ali se kao dominantni vrh ističe i Crni vrh visine 1.795 metara. Pripada unutarnjoj zoni dinarskog planinskog sustava, a na Goliji postoje brojne rijeke koje su podijelile njegove strane: Studenica, Brvenica, Moravica itd.

Golija je 2001. godine proglašena za Park prirode, a Rezervat biosfere Golija-Studenica je pod zaštitom UNESCO-a.

Ono što me prije svega zanima su šume, ljekovite vrste biljaka, gljive, jezera, pješačke i biciklističke staze. Krenimo redom. Velike šumske površine, neke s karakteristikama kišnih šuma, drveća do 40 m visine, tresetišta i brojne endemske i reliktno biljne vrste samo su dio onoga što Golija nudi. Uglavnom je to bukva, hrast i smreka, lijepo raspoređeni na visinama, a ima i mješovitih šuma. U šumskom području ovog kraja nalaze se dva rezervata prirode. Prvi, površine 14 hektara, nalazi se ispod

najvišeg vrha Golije Jankov kamen, a drugi, površine 26 hektara, nalazi se ispod Crnog vrha, u blizini Ljutih livada. Ovi rezervati predstavljaju mješavinu jele, smreke i bukve prašumskog karaktera, a najviša jela u rezervatu je 56, smreka 55 i bukva 33 metra. Podaci o zaštićenim stablima i njihovoj rijetkosti pokazuju koliko je ovdje rijetkosti: piramidalna smreka na području Biser Vode – Crni Vrh – Radulovac i smreka kuglastog oblika krošnje u dijelu planine Dajičke.

Bogat i raznovrstan svijet Golije

Takve su šume dom ne samo prekrasnom drveću već i mnogim životinjskim vrstama: medvjedu, lisici, zecu, kunji, srni, jazavcu, divljoj svinji, fazanu, divljoj kokoši, orlu, sovi, vrapcu itd. Određene vrste su zakonski zaštićene

životinje. Brzi planinski potoci i rijeke bogati su raznim vrstama ribe: pastrve, maloljetnice, smuđa, mrene i klena. Na ovim su područjima rasprostranjene i šumske biljke: lijeska, dren, glog, kleka i zimzelen, a na Goliji raste i crveni kalus. Šume su bogate šumskim voćem: borovnicama, jagodama, malinama, kupinama, ribizlom i ogrozdom te različitim vrstama gljiva: vrganji, smrčevi, rudari, popovača, lisičarka, mlječika. Uz ovaj popis, uz malo sreće, u životu vam neće trebati liječnik.

Na Goliji su i tri manja jezera okružena nestvarnom prirodom – Tičar (Dajičko jezero), Nebeska suza na Okruglici i Košaninovo jezero. Zanimljivo je da je za Košaninsko jezero karakteristično da se vodostaj povećava tijekom sušnih razdoblja, dok se vodostaj smanjuje u razdobljima kada ima oborina.

Planinarsko društvo Golija vrlo je aktivno pa uvijek možete pronaći grupu za planinarenje na brojnim stazama, a tu je i nekoliko lijepo označenih biciklističkih staza.

Uz sve to tu su i turističke atrakcije poput Rimskog mosta, zatim križ Gradac, brojni samostani i dobro razvijeni seoski turizam.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

5+Plus

**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Opres u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluj, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM
OSIGURANJE

www.mios.rs
011/ 715 33 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

